datum erat, ut dixit vā ǣa s. ad vām ǣam, hinc & sequebatur quod verbis ipsius et deberet obedīa, qa considerari debebant ut verba Patris à q missus erat, et obedīa amoris, qa erant verba vā.

Cap: XIII.

Hoc capite indè ab initio usq ad finem describr tum q̄si ꝓparāo xti ad mortem, tum ipsa mors, deniq ea, q̄ illam secuta st. Præparāo autem illa conspicua ē in varijs xti tum dictis tum factis, q̄ hoc et tribus seqq. capp. occurrunt.

Caput hoc pt commodè in 5. partes distribui

1. ē Hīa lotōis pedum et adhortāo xti ad discipulos inde petita ab initio usq ad v. 18.
2. Prædictio ꝓditōis xti, et demonstrāo ꝓditoris ad v. 31.
3. Drā de glorificaōe dei et xti inde usq ad 33.
4. Prædictio abitus xti ad Patrem cum mandato ad discipulos de mutua dilectōe ad v. 36.
5. Prædictio de lapsu Petri, inde ad finem usq.

α. Occurrit lotio pedum, eius indicatur

a. tps v. 1. et 2. npe ante festum paschatis et post coenam

b. Caā, q̄ simul st caā mortis xti, constans npe dilectio xti erga suos, ut et ptas à Patre sibi data v. 1. et 3.

c. Ipsa lotio, eusq modus, partes et adjuncta v. 4. et 5.

d. Petri cum humilis detrectāo, tum postq melius à xto edoctus eet, ꝓmptum obsequium v. 6. 7. 8. 9 et 10.

e. Rāo lotōis mystica v. 8. et 10.

f. Tacita exclusio unius ꝓditōis, npe à re scāta lotōis v. 10 et 11.

g. Ad,

Cap: 13.

g. Adhortaõ ad imitaõem, varijs raõibꝰ et argtis, partim ab æqtate, partim ab utilitate petitis, confirmata ℣. 12. 13. 14. 15. 16. 17.

β. Propnr xti de pditõe sui et pditore pphia, ubi
a. Proditois tum pposio tum confirmaõ fit ex pphia ℣. 18.
b. Raõ indicatꝫ hꝰ pdictois s. pphiæ hꝰ, ut sit npe argtm fidei in xtm et agniois ptatis ipsiꝰ
c. Officium circa illos, quos xtꝰ ex ptate missurꝰ erat, et ꝑ quos ad fidem et obsequium erat invitaturꝰ ℣. 20.
d. Commõo aĩ in xto, orta ex intuitu pdiois et pditoris ℣. 21
e. Ipsa pphia, et gralior demonstraõ pditoris ℣. 21.
f. Discipulorum ppeà sollicitudo et anxietas ℣. 22.
g. Uniꝰ ex discipulis et qdem ꝑ reliqs xto dilecti de pditõe sci„scitaõ ℣. 23. 24. 25.
h. xti responsio subministrans signa, unde pditor dignoscatꝫ ℣. 26.
i. Caã impulsiva pdiois, diaboli npe instinctꝰ ℣. 27.
k. xti ad pditorem sermo, ne moras faciat, indicans prom„ptitudinem patiendi ibid:
l. Stupor discipulorum circa hunc xti ad pditorem sermo„nem ℣. 28. 29.
m. Proditoris abitꝰ ad pdendum xtm spectans ℣. 30.

γ. Sermo xti occurrit, de glorificaõe dei Patris et sui, ubi
a. docet se glorificandum ut filium hois ℣. 31.
b. deum Patrem in se glorificandum ibid:
c. dei Patris glorificaõem ꝑ filium ee caam, cur glo„rificet vicissim filium ℣. 32.

δ. Propnr

δ. Propnr ꝑdictio xti de abitu xti, tq. via ad gloriam, et discipulorū post xti abitum, erga se invicem officium, quo ad abitum

a. is indicatꝫ, ita ut simul tps addatꝫ v. 33.

b. ad xtm solum restringitꝫ cum exclusoe aliorum ibid:

Quod praeceptum ad discipulos, eꝰ expnr

1. Adjunctum q sit novum v. 34.

2. ipsum argtm, mutua npe dilectio v. 34.

3. rao eꝰ, et confirmao, petita à comuoe cum xto v. 35.

ε. Tandem seqꝫ ꝑdictio de lapsu Petri, eꝰ indicatꝫ

α. Occao sc. Petri, tum qstio de abitu xti, tum xti de impotia eꝰ ad sequendum responsio, tum Petri ꝑsumtio v. 36. 37.

β. ipsa lapsꝰ eꝰ ꝑdictio. v. 38.

Primò & hoc capite occurrit lotio pedum tq. amoris xti erga discipulos suos argtm, tps q ea facta fuit, dupliciter definit Eglista, docens factam ante festum paschatis, et qdem γενομένου δείπνου, cum coena fieret v. 1. et 2. ante festum paschatis, qndo haec contigisse dicunt, scatꝫ festum paschatis ndum advenisse, neq tn ꝑcise et qs fuerit ante festum paschatis dies determinatꝫ, unde Cl: Lichtfot: biduo ante haec contigisse illud putat, verum Cl: Coccejꝰ pridie, et eo nititꝫ Lichtfotꝰ, q Matth: 26: 2. et Marc. 14: 1. eandem hriam recenseri existimat, idq n immerito, illic autem dicatꝫ, festum fore post duos dies, qq fatendum sit, postea demum memorari coenam in domo Simonis leprosi Bethaniae, ut priora illa ad eundē diem, q coena illa facta referri deberent, inde n poit apodicticè probari, saltem satis manifestum ee videtꝫ ex tenore hriae, postea demū venisse diem Azymorum q sedm Cl: Coccejum ipsum festum paschatis antecessit; Quicqd sit, cum p festum paschatis nil aliud commodè illgi poit, q tota eꝰ festivitas, concludendum e, hunc diem festivitatem

Cap: 13.

tem illam antecessisse; Coena & illa de q̃ agr̃ v. 2. n̄ pt̃ fuisse Coe-
na paschatis, ss comuns, et ex collaõe cum Matth: 26: 2. Marc. 14.
et Luc: 22. satis p. eam coenam paschalem antegressam fuisse,
et factam in domo Simonis leprosi Bethaniæ; Præterea id indè
colligr̃, q̃ Xtus in hac coena Judæ dicit quod facis, hoc facito, hoc
autem dicunt̃ discipuli illxisse de ꝓparaõe et emptõe necariorum
ad festum, ndum & fuit festum, et in festo n̄ demum parari necaria
debent, ss parata ee, et in festo parari n̄ poterant, ubi oes alieni
à mercatura, celebrabant festum, et 3tiò dicit̃ uti hic qqs Luc 22:
v. 3. q̃ tum intrarit Satanas in cor Judæ, et postea demum v. 17.
q̃ venerit dies Azymorum, 4tò, si hæc Coena paschalis fuisset, qõo
fieri potuit, ut ab ea surgens Judas consilium iniverit cum Sa-
cerdotibus, coactum fuerit Synedrium, adscita turba Sicariorum, q̃
tn̄ oia facta dicunt̃ Matth: 26: 14. Luc: 22: 4 et Marc: 14: 10. 11.
utiqs in coena paschali oes sedm̄ legem cum suis familijs debebant
comedere agnum paschalem, neqs potuisset illos domatim adire pp
brevem tpris summam, Illa & ante festum paschatis atqs ita coe-
nam paschalem facta à Juda, ut oia eent constituto tpre ad pditi-
onem parata, 5tò ex collaõe Joh: 14: 3. et 18: 1. satis p. hanc hic
memoratam Xti à coena surrectõem, ut discederet cum discipulis
et illam Joh: 18. diversas ee; 6tò nec vola nec vestigium coenæ pa-
schalis in hoc cap: apparet; 7mò si fuerit hæc coena paschalis,
n̄ potuissent discipuli sensum verborum Xti, v̄ Proditorem ignorare
cum in coena paschali satis aptè illum indicaverit; His argtis
satis pbat Cl: Lichtfotus alijqs, hanc coenam aliam fuisse à pascha-
li, et in hac notaõe tpris, q̃ facta hæc sint ante pascha, n̄ sine
raõe forte scatum putamus Xtm indicare voluisse, oportere, ut qui
verè festum celebrare velint, puri sint, et puros tm̄ admitti ad con=
vivium agni, imo et se mactandum, ut effunderet sanguinem suum,

tum

tum in remissoem peccorum, tum in purificaoem à peccis, atq; adeò illo festo instante aperiendum ea fontem illum & pecca et iniqtates de quo Zach: 13.

Postq ita Ips definavit Eclesia, indicat veras facti illig Xti causas, q sit partim extrinseca, partim intrinseca; extrinseca petitur ab illig abitu, quem instare efficebat, res ipsa è transitus ex mundo ad Patrem, ubiq Xtus de abitu suo ad Patrem loqtur, impr: hoc et seqq. capp. et abitq ille ppter ut reditq, unde Joh: 3. dicitur abiturq eo unde venerat, ex coelo enim missq erat à Patre, ut bo„ ties supra videmq, et vocatur dnus ex coelo, q quando dicitur, sermo è de toto Xto, q fuit et è Διάνοιγμενος, qpp ita q deq venit ex coelo, in quem coelum ut propria q domq, sedes ac throno dei considerat, hinc etsi ut filig hois qpp ascenderit in coelum et sublatq visibiliter, tn ascensio eq è reditq ad locum illum unde venerat, considerat et ut ascensio ipsig dei, unde ut alibi ita Ps: 68. θεόπνευστον fuerat, deum ascensurum, unde cum eade concludit Hptq, θεόπνευστον fuisse, Deum antea descensurum εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς Eph: 4. 9. qa dum deq ascendit in colum ex terra, cum coelum sit alias domus dei singulari rade, p. singulari modo eum in terra fuisse, q qd sit cap: 1. dictum è, ubi audivimq λόγον q deq erat, qpp in principio apud deum, carnem factum et inter hoes habitasse, in tabernaculo cpris sui, sicut è 1. Tim: 3: 16. in carne manifestatum fuisse deum; Is Eq ita in terris manifestatq fuerat in carne, tandem debuit ascendere in coelum, et eo qpp transferre huam naam, atq ita ex mundo transire ad Patrem p ascensoem in coelum, q ascensio è partim ingressq Sacerdotis in Sanctum S. ut plixè docet in Epla ad Heb. partim ingressq Regis ad considendum in throno suo et regnum capessendum, ascendit enim ut se„ deret ad dextram dei in throno dei, & ut acciperet eam potestatem in coe„ lo et in terra, et dominaretur donec oes hostes suos ipsig ponant sca„ bellum pedum ipsig Ps: 110. col: Heb: 10. 1. Cor: 15. et hinc vocatur transitq ad Patrem, ut ita demonstraret dei filig, tum enim demon=

stratq

Cap: 13.

stratus ē θεάνθρωπος, et tum ad ipsum publicè dictum Tu es filius meus, uti ad hanc rem id q. Ps: 2. ē, applicatur Heb: 1. et 5. quidem idem et demonstratum fuerat p resurrectionem, unde et locus ille de tpre resurrectionis explicatur Act: 13. abijt enim ad Patrem tq. habens eandem cum illo naam, eandem Majestatem et dijtatem, tq. q fuerat in forma Dei, ss se ipsum exinaniverat, nunc verò iterum superexaltari debebat et demonstrari ἴδα v ἴδος θεῶ, et glorificari ea gloria à Pre suo, q habuit ante jacta mundi fundamenta Joh: 17.

Et illi transitui certa hora destinata erat, ut hic dr, q nunc venerat, cum enim oia opa Deo sint nota ἀπ' αἰῶνων et πρὸ αἰῶνων, et oia fiant scdm certum consilium dia vltatis, oia qqs certo tpre fiunt, et facit deus oia pulchre tpre suo, impr: in hoc negotio, id obtinere debuit, cum vltariè carnem assumserit Xtus, vltariè eam deposuerit, ut ipse docuit Joh: 10. hinc n potuit illi qsquam ajam eripe, ut ē ibid: neqs adeo anteq venisset hora ipsius illum occidere, unde aliqties legimus de hora illa, eaqs vocatur hora et ptas tenebrarum, et pp eam, sive id potius q in ea fiebat, venerat in mundum certa itidem hora s. tpre, q à Prophis variè pdefinitum fuerat, et ultimum dierum v finis definiti temporis vri solet, q infallibiliter venire debebat Teste Habacuc 2.

Et hoc oē pscieebat Xtus, pscieebat venisse horam etc. p.d. ex dictis p. q hoc n potuerit n scire q deus, cum illud tps firmo decreto determinasset, ss pscieebat qqs q hoo, debebat enim qad huam naam qqs sciens volensqs obire mortem, et obediens ee usqs ad mortem crucis Phil: 2. et ita et ee hostia vltaria, verum ea caa n erat eus, q nunc moliebatur et facturus erat, Intrinseca caa sc. ea erat amor erga suos constans; p amorem qd illgi debeat, n semel à nobis dictum fuit, p.d. hic illgi amor benevoliae, q 2. Cor: 3. 13 vocatur graa dni nri Jesu Xti, et nil aliud ē q vltas redimendi salvandiqs peccorem, ita enim plixè illum amorem descripsit cap: 10. et amor ille alias dicitur bonitas et et Misericordia, et q similia, ita

ut

ut eo ptinuerit, ut summam bonum comunicaret hoibꝰ, s. partim mereretꝫ, partim conferret oia, q ad vam pietatemq necaria, ut Petrꝰ loqtꝫ, et eo referri pnt oia officia salutaria tq. ad fonte suu, in eo enim amor dei conspicuꝰ e, q det vam eam ut e cap: 6: 13. pt autem amor ille considerari, tum raoe dia, tum raoe huaa naa xti, qad diam naam amor ille liberrimꝰ e, et de xto qq verū e, miseretur cujus vult, q hoo lege huaitatis tenebatꝫ et amare pxum, et amorem illum subordinare consilio dio, et in eo demonstrare amorem suum, q et p fratribꝰ mori vellet, in q teste Johanne summꝰ amor conspicitꝫ.

Verum is amor n e pmiscue erga oes, ss erga prios in mundo. Proprii st, q peculiari jure ad aliquem ptinent, et supra visum aliqties, qnam illi sint, npe quos dederat illi Pater, q vocantꝫ oves ipsiꝰ et grex, qq vocantꝫ alias pplꝰ ipsiꝰ, possessio, hæreditas Ps: 2. pplꝰ peculij Tit: 2: 14. et q plura nomina; Itaq q ipsiꝰ erant pp donaoem Patris, et qrum reatum et peccum in se susceperat, quos redempturꝰ erat et emturꝰ ptio sanguinis sui, quos vi meriti sui jamjam pficiendi elegerat ex mundo, et vocarat, porro vocaturꝰ erat, sanctificarat p Spum, quosq sanctificaturꝰ erat, et porro conservaturꝰ, ne qsq sibi eripet eos ex manu sua, et qbꝰ tandem vam eam daturꝰ erat.

Sed illi q pprii ipsiꝰ vocantꝫ, dicuntꝫ ee in mundo, habebat enim xtꝰ qq pprios q n erant in mundo, multi enim jam filij erant in gloriam introducti vi sponsois ipsiꝰ p qbꝰ ipse inrcesserat, dixeratq redime eos ne descendant in foveam inveni lytron Heb: 2. et Job: 33. qles st ij oes q p fidem justificati et salvati st, de qbꝰ Heb: 11. qrum spꝰ in coelis consummati erant Heb: 12

sed

Cap: 13.

sed hi erant in mundo adhuc, atq; adeo p amorem Xti conservandi ne peccarent et perirent cum mundo, futuri enim erant in mundo obnoxii tentaoibus et psecuoibus ut Xtus pdixerat, ss tn ut mundū Xtus vicerat, ita qq mundum victuri illi erant, verum n nisi vi meriti incercessois, et Spus Xti, adeoq vi amoris illius, q Xtus illos complectebat. Verum et hoc fortè hic innuit, q n tm sint in mundo, ss et ex mundo in Xto sint electi et vocati, qoo scat, q uti alieni et peccores et rei sint naa, et Xti nullam aliam ob caam q qa ille eos amarat x qa illorum misertus fuerat, alias mansissēt idiot Satanæ, vasa illius, qmdm q ex ptate eus eripiunt p Xtm vocant Matth: 12. et Luc: 11. hoc ē facit ad exaggerandum amorē Xti, q tales amaret, q erant n tm in mundo, ss et naa de mundo.

Uti ē Xtus pprios amaverat huc usq, ita nunc tps erat, qndo ex mundo abiturus erat, ut eos de amoris sui constia certiores redderet, et ita ostenderet amorem suum ēē ἀμεταμέλητον, hoc ē addr, quod proprios suos amaverit usque ad finem, certè amor Xti q dei n pt n ēē constans, quum deus q semel voluit, id spr velit, et in deo n magis locum habeat mutao consilij et decreti q naa, n ē hoo quem poeniteat consilij sui, neq decreta priora emendat, emendat p posteriora tq sapientiora, in eo enim eet sapiæ et potiæ defectus, hinc Aplus docet vocaoem et χαρίσματα nullæ poenitiæ ēē obnoxia Rom: 11. Sed et q hoo n poterat n ēē Xti amor constans erga suos, qa p.d. alias peccasset, si n ad finem usq pstitisset in vltate patiendi p electis et vam ponendi p fratribus suis, qs Pater ipsi redimēdos dederat, unde etsi magnitudo passois faceret, ut peteret, ut transiret calix, tn vltatem suam, vltati diæ subjiciebat, ut q sciebat

ppeà

ppea se venisse in mundum ut pateret p suis;

Sed v. 3. alia qqs caa, cur Xtus, q postea narrant, dixerit et fecerit, indicat, q ê q sciret Patrem sibi oia in manus dedisse, et à Pre exiverat, et ad eum abibat, hoc cum priori cohaeret, amabat ille suos, quos Pater illi dederat, ss et exspectabat ex pacto cum Patre pmium, q pmium hic dicit datio oium in manus eus, ut in Scra ubiq, patiebat enim pp instans gaudium et gloriam, et ita ut sciret se, qndo Patrem glorificaverat, à Patre glorificandu ee, et jam ante audivimus et cap: 17. iterum videbit, pdixerat Esaias ipsum, qndo posuerat ajam suam ◻◻ ✗, visurum semen, et qndo effuderit ajam suam in mortem divasurum spolia inr multos cap: 53. sc. qa postq seipsum humiliasset, superexaltari debebat et accipe noen supra oe noen, ut in noe eus oe se flectat, oisq lingua confiteat ipsum ee dnum ad gloriam Patris Phil. 2. Illud oe dnium debebat ee absolutum, ut ois ipsi ptas in coelo et in terra daret Matth: 28. fle ut hic ê, oia darent in manus eus, oiaq illi subjicerent, qoo ut cum Aplo argtemur, nil excipit pter eum q oia dederit in manus eus Heb: 2. et Ps: 8. hinc jam supra audivimus cap: 5. q testatus fuerit sibi oe judicium datum, et se vivificare quos velit, ut qmdm Pater vam habeat in se, ita et vam dederit filio in se ipso habere, dominat inr inimicos et in inimicos suos Ps: 110. impium et habet in diabolos, et uno verbo, oia data st in manus eus.

Hoc sciebat Xtus, et hinc qqs ea q sequunt fecit et dixit, q debuerit illa pscire, q psciverit, antea vidimus, ss hoc hic notandum ê, illud ~~hic~~ tq. caam allegari dictorum factorumq Xti, et sanè illgi facilè pt, cur si sciverit Xtus oia sibi à Patre data in manus ee, et laeto ajo voluerit subire mortē et simul suos de ptate sua

hic

erudire

erudire ante mortem, et tq. in typo ostendere, q̃lia benefica ab eo exspectanda habeant vi mortis suæ, et ptatis q̃ p eam consecuturus erat, cum enim accepturus eet ptatem, n̄ tm̄ vam ꝯam dandi suis post hanc vam ut ē Joh: 17. sz et in hac va eos vivificandi ad novam vam, et sanctificandi s. purgandi, hinc vim sanguinis sui ad purgandum ab oi pecco p lotionem adumbrare voluit, et porrò suos erudire, tum de sui et Pris sui beneficijs, tum de ipsorum officijs. Cap: 13.

Illud verò distinctius explicat, q̃ndo addit, q à Deo exiverit et ad Deum vadat, q verba p.d. continent raoem, cur Pater oia ipsi dederit in manus, sc. qa à Deo exiverat, et nunc iterum ad Deum rediturus erat, scans id q cap: 1. v. 1. vidimus, q fuerit inde ab initio, et in initio mundi apud Deum tq. Deus, atq ita ut ē Phil. 2. in forma Dei ἴσα θεῷ, æqlis Deo, eusdē npe dytatis, eusdem Majestatis, sz q se ipsum exinaniverit et comparuerit n̄ tm̄ in similitudine houm, sz et in forma servi, et q ideo et rediturus sit ad Patrem, consummatis npe oibus, pacto mandato Patris cstita solutoe et λύτρῳ p suis x ut glorificaret ea gloria, q habuerat ante jacta mundi fundamenta, et accepturus noen supra oe noen, unde toties illud ingeminat se exivisse à Patre et redire ad Patrem, ut antea qqs monuimus, et hæc rao qqs erat, cur nunc lavaret pedes, venerat enim in mundum ut faceret purificaoem peccorum p se ipsum, ut fieret electis à Deo sanctificao, sapia, justificao et redemtio plena 1. Cor: 1: 30. uti in sequentibus plenius videbimus.

Uti illud tpus fuit et rao factorum dictorumq xti, ita singularis qqs occao, et externa q. caa impulit xtm q annotat Eglista v. 2. npe q diabolus injecerit in ajum Judæ Iscariothæ, ut illum pderet, ita scat modus, q ex mundo hoc exiturus erat ad Patrem v. 2.

et

et simul finis cur venisset in mundum, Modus sc. per mortem violentam inferendam ab hostibus suis, ministrante ipsorum furori Juda, non immerito forte cogitamus non sine mysterio fuisse, quod Judas discipulus Xti ipsum debuerit prodere, ut innuatur, quod qui pertinerent ad Xtm, illi sint causa mortis eius, debuit enim mori pro suis, vam ponere pro ovibus suis, suorum peccata ferre, et plaga quae nobis debebatur in ipso fuit, et eo fine venerat in mundum, ut fieret obediens ad mortem crucis usque, et morte sua tq. λύτρω redimeret suorum vam, etsi vero non sine dei consilio factum fuerit id quod factum est, et nil Judas, nil alij fecere, quod quod manus et consilium dei praeordinavit, ut fierent teste Scra, illi tamen non habuerunt propositum in eo serviendi deo, et non cogitarunt ita, ut Esaiae verbis utar, sed obsecuti fuerunt imperio animi sui, et diaboli instinctui, hinc dicitur diabolum hoc in cor eius injecisse; Vix necesse est ut moneamus, diabolum ubique in Scra proponi ut suppositum rationale, ut Spum et quidem malum, cui ubique attribuuntur proprietates personales, quod conditus sit à deo in veritate, quod in veritate non perstiterit, quod domicilium suum dereliquerit: coelo ejectus sit, quod hominem dolo seduxerit et παυουργία sua, et ita mendax et homicida fuerit ab initio, ut inde satis pateat, diabolo in Scra tribui mala et peccata ut Autori et impulsori, hic quoque manifestò innuitur, clarè enim satis animus Judae dirigitur à diabolo, et diabolus dicitur in animum eius injecisse hoc, quod utique nil aliud sentiat, quod diabolum esse substantiam rationalem, et malam quidem, et quae hominem ad patrandum malum seducat, quomodo autem hoc injecerit in animum Judae diabolus, non est necesse praecisè determinare, sufficit non magis ἀδύνατον esse, ut Spus aliquis possit operari in Spum secundum certas leges sine instrumento corporis, quod ut homo vel potius Spus hominis, id possit inveniente corpore, corpus enim per se non potest excitare cogitationes in mente, fit ergo illud vi nexus et legis à deo institutae, et ita pariter fieri potest inter Spum et Spum

praeterquam

Cap: 13.

Cpterq; q; et poet diabolus opari in cps et p cps in mentem, qdni enim, qmdm ad nram vltatem movet lingua etc. ut inde oriat perceptio in mente alterius, ita ad vltatem diaboli poent moveri sanguis et Spus etc. ut inde oriant perversae cogitaoes et consilia, justo dei judicio, apud quem n pt ee injustum, ut q n amat veritatem aut pietatem, illis immittat Spus erroris et maliae ut credant mendacio et patrent malum 2. Thess: 2. certe dicit Diabolus eos q ipsi traditi st ad vltatem suam captivos ducere 2. Tim: 2. et n pt diabolus p lubitu suo opari in qbcunq v in suis et oia opari, n enim pt amplius efficere q deus pmittit et q ille opat, ad id et malus malorum ajus pnus e, ut nec Judas nec qsq excusari poet, opat enim diabolus p naa subti, ut eodem facinoris et hoo et diabolus simul sint Autores, et rao e, cur hoc qqs pmoneat, ut eo clarius pateat, q nearia sit hoi lotio q p xtm fiat, q nearia sanctificao aeq ac justificao, nisi e. xtus vasa sua diabolo eripet, in oibus ille similiter oparet ut in Juda, hinc ptas diaboli et xti hic opponunt, qa fortior ille forti huic debuit eripe vasa sua, ut dicit Matt: 12 et Luc: 11. et pdictum fuerat Es: 49: itaq n sine raoe haec conjungunt, diabolus immiserat in cor Judae, et xtus suos amabat ad finem, et noverat oia suam in manum tradita, ut pateat pugnam ee inr regnum xti et diaboli vide Apoc: 12. etc.

Postq ita Eglista ostendisset, q tpre, qbus de cais xtus id q in seqq. narrat, et dixerit et fecerit, recenset nunc notabile factum xti, q e lotio pedum discipulorum suorum v. 4. seqq. ubi ostendit qoo se ad eam paraverit, et q habitu rem illam aggressus sit, se surgit ex coena; vidimus antea

V. 4.

coenam

coenam fuisse et quam illa ad v. 2. itaque ostendit hic iterum, hoc suum cibum esse, ut faciat voluntatem Patris sui, et ea agat ad quae venerat in mundum peragenda, ostendens nobis quoque edendum in nomine dei, et eo fine, ut deo servire possimus. deinde deponit vestimenta, nempe vestem superiorem, pro more illorum populorum ut p. ex Matt: 5. aliisque locis, erat enim superior illa vestis impedimento, unde vel deponere vel colligere solebant, quomodo quicquid impediebat in illo opere deponens ostendit suo exemplo id omne, quod nobis impedimento est in opere domini abjiciendum esse, solent enim curae mundanae hominem ineptum reddere ad opus dei, unde semen verbi suffocant Matt: 13., et Paulus jubet uti mundo ita ne abutamur, et quae possidemus ita possideamus ac si non possideamus 1. Cor. 7. parati sc. omnia abnegare, ita volente deo, et postulante causa dei. Uti vero vestem, quae impedimento erat, deposuit, ita linteo se cinxit, induens ita habitum servilem, ut q. in typo id quoque nobis hic repraesentet, quod de nobis testatur Paulus Phil. 2. quod cum esset in forma dei seipsum exinaniverit et similitudinem s. formam servi induerit, ut fieret obediens usque ad mortem crucis, et postea iterum exaltaretur, ut antea vidimus, venerat enim in mundum ut serviret, ut ipse loquitur, et non tantum ita servus dei vocatur, ubique, sed factus sub legem servus quoque erat dominantium Es: 49. Cinxit autem se, ut ad opus esset expeditior, quemadmodum fideles ubique ea de causa monentur, ut lumbos accinctos habeant etc, eaque ratione parati sint ad serviendum domino et proximo, in amore dei, eaque ratione salutem suam operandam.

V. 5. Illo habitu assumto mittit aquam in pelvim, et coepit lavare pedes discipulorum, et abstergere linteo, quod erat cinctus,

pelves

pelves tales erant ad eum usum, præsertim in talibus solenni-
bus coenis, ubi multi unà accumbebant, ne illotis manibus
accederent, et lotiones usitatas fuisse in coenis dubitare
nequit, sed id quod hic narratur, quod Christus cœperit lavare pedes, ex quo
per se tulerit lavare pedes, et ad lavandos pedes se accin-
xerit, hoc inusitatum erat in festis saltem, et aliàs quoque
manifestum erat in supp. erga inferiores, etsi inferiores so-
liti sint esse lavare pedes supp.; Scaliger quidem putat se
probare posse ex legenda paschali, in festo paschali bis nocte lo-
tionem obtinuisse, sed ostendit Buxtorfius contra ipsum alios-
ve, eos in libris Judæorum nullum vestigium esse, et Scaligerum
male illexisse legendam, quæ dicat, quod soliti fuerint bis intin-
gere in embamma חֲרוֹסֶת dictum, itaque non esse dubitandum,
quando hic Dominus et Magister lavat discipulorum pedes, illi rei
gravis causa, et mysterium magnum subsit, quod dein videbimus
præeunte ipso Christo.

Et quia hoc ita inusitatum erat, imo indecorum videbatur, V. 6.
hinc videmus Petrum reniti, cum enim ad illum veniret Christus,
ad ipsum dicit ille Petrus, Domine an tu mihi lavabis pedes? V. 6.
Emphaticum est, quod dicit, Domine, id innuens, hoc officij Servos Domino
non Dominum servis præstare debere, eos simile quid legimus in Joannem Matt:
3. quæ tamen in re, etsi videatur inesse argumentum humilitatis, revera depre-
henditur inobedientia, imo superbia quædam, et præsumtio sapientiæ, et improbatio
eius, quod fit ab alio, cum tamen utique æquum fuisset, ut et Joannes et
Petrus tamen præsumerent de sapientia Christi, ut cogitarent ipsum nil fa-
cturum se indignum, et alienum à munere suo, nihilque adeo eos
non habebat idoneas causas, et in eo humilis obedientia fuisset conspi-

cua

cua, si simplr paruissent, qprimum certi erant de veritate Xti, ita ut illis caam adhuc ignorantibus, stare debuisset p raoe vltas, sz solent ita hoes saepè, volunt ee n tm discipuli supra magistros, servi supra dnos, sz et hoes volunt ee deo sapientiores, et multi putant, se melius mundum gubernaturos q facit deus, dum n planè acqescunt in pvidea dea et regimine eus, q vero hoo solius sapientis dei consilia noscat plenè, v illi a consilijs fuerit, cum tn dei honor sit occultare verbu occultare aliqdiu factorum suorum raoes, in eventu autem ac fine rerum tandem patebit dea sapia, uti postea Xtus monet, eamq ob caam decet nos humiles ee, et cogitare, cogitatoes dei n ee cogitaoes houm, neq vias dei ut vias houm Es. 55. et deum facere oia pulchre in tpre suo.

V. 7. Et hoc Xtus innuit v. 7. qndo Petro respondit et dixit, ipsum nunc n nosse id quod faciebat, sed cogniturū postea. Certè ignoria mysteriorum regni Xti ubiq in Aplis se pdidit, hinc tot insulsae et inridum stultae quaestoes ortae ex pjudicijs pversi Judaismi de regno carnali etc. et in illa ignoria voluit Xtus illos aliq modo relinquere, etsi mxè necario illos docuerit, volebat enim ipsos expiri, et alijs manifestum fieri ipsorum sapeam, q postea in illuxit ee deam, et pvenire a dominio Spus effundendi post ipsius glorificaoem, qmdm Xtus disertè hoc dixit, et pmisit spum illum ipsos ducturum in oem veritatē, quem et qndo effudit in Aplos de repentè illuminati cognoverunt et annunciarunt magnlia dei, oem veritatem, q in Xto e, oeq dei consilium, et ita spee id cognoverunt, et alijs annunciarunt, q hic in typo Xtus adumbrare voluit, npe nullam ee purificaoem,

nullā

nullam justificaõem aut sanctificaõem, q̃ n̄ fiat vi sanguinis Xti et p spum eg ut ē 1. Cor. 11. Xto itaq facti sui constabat raõ, etsi Petrg eam ignoraret, qõo simg Xtg docet, nos debere facta et vias dei laudare, pceptis dei obedire, testiõ eg credere, etsi oem eorum raõem n̄ habeamg pspectam, dummodo nobis constet, dei ee illud opg, dei testium, dei pceptum, qmdm de eo constabat Petro, hanc Xti vltatem ee, ut ab ipso lavaretr, et cogitandū ē, Deum n̄ oia simul et semel revelare, ab initio obscurig locutg ē, tam sub pmissõe q sub lege, unde Aplg dicit, mysteria Eglij tpribg secularibg tacita fuisse revelata p Eglium Rom: 6. aurē n̄ audivisse q̃ tpre N.T. manifestabit Spg 1. Cor. 2. et in N.T. et ex parte tm cognoscimg, in statu gloriæ vero cognoscemus qmdm cogniti sumg 1. Cor. 13. et 1. Joh: 3. qõo deg paulatim ab impfectõibg pcedit ad pfectiora, donec se planè et plenè gloriosum et admirabilem ostendat in futura va, qndo p captu mentis finitæ, deum, dei veritates, dei virtutes, dei opa etc. pfectè cognoscamg.

Hoc ē eo facere debet, ut n̄ sle obmurmuremg deo et illo obloqmur, partim ut conscii nrae nobis ignoriæ, studeamg pficere in cognioe dei, eoq fine ipsum deum ut doctorem qramg, q in verbo suo nobis nunc loqtr, et eam manifestavit cognioem, q Petro hic pmisit, nq autem debemg ppriæ sapiæ psumtõe supbire.

Quibg additis Petrg nihiloming pgit recusare lotõem, inqens n̄ lavabis pedes meos in seculum N. 8. qõo demonstrat ex ignoria plerumq oriri ptinaciam, et docet qõo supstitiosi, et q pversæ humilitatis in cultu dei opioe imbuti st, sibi nihiloming in ea admodū placeant, nam p.d. Petrg hic p se ferebat humilitatē et veneraõem erga Xtm magistrum suum, neq enim ex simplici in-

obedia

Cap: 13.

N. 8.

obedia hæc pfecta, ss ex pura aī sentia, atq ita ex humilitate cum ignoria, ut de Zelo Judæorum loqtr Aplus Rom: 9. atq intentio ipsius bona fuit, factum tn malum, qa in cultu dei n æstimanda opis rectitudo ex aī nri intentoe, ss ex opis ipsius rectitudine, et eus cum lege et vltate dei convenia, inde impr. cavendum, ne in rebus dijs, et in dei cultu qcq agamus ex ἐθελοθρησκεία, ss in oibus exploremus q sit vltas dei, et in spee Aplus monuit nos, ne peccemus in rebus q habent speem sapiæ in ἐθελοθρησκεία et humilitate Col: 2: 23. q tn Pontificij v n legisse, v si legerint minus ppendisse videntr, qrum magna pars cultus ijs in rebus consistit, ut videantr Petrum in malo voluisse imitari, quem Eccliæ suæ caput constituunt, et inde oritr, q spee humilitatis pversæ n et deum et xtm adeant in necessitudinibus, ss p Mediatores ad illos accedere volunt p Angelos et Sanctos, etsi tota reclamet Scra, q tanto turpius e, qnto clarius nobis manifestata e via ad thronum gratiæ p sanguinem Jesu xti et introitum in coelum Heb: 4. 6. 10. capitibus.

Cum xtus E videret ptinaciam Petri et eus προπέτειαν aiq vehemiam, inconsideratamq humilitatem, raoibus validis eum adoritr, denuncians fore, nisi ipsum lavet, n habeat secum partem N. 8. q ut emphatica st ita mysterium qqs clare satis nobis manifestant, Cpsertim q N. 10 xtus res ipsam sine involucris pponit, docens hanc lotoem ee symbolum purificaois p xtm, qndo E dicit, nisi te lavero, n habebis mecum partem, duo consideranda veniunt 1. qd sit partem cum xto habere. 2. qoo nec cum xto partem habere poterit, nisi lotus sit.

1. partem habere in re aliq e rei ee participem, et in re illa habere pprietatem aliq s. jus tq. pprium sibi aliq raoe vindicandi,

igr

igr partem habere cum Xto ē, Xti ēē participem, Xtm sibi jure
qqꝫ adjudicare pōe, cum Xto habere comūnoem; Xti autem par-
ticipem ēē, ē participem ēē salutis, q ē in Xto, et beneficiorū,
q Xtꝰ meritꝰ ē, atqꝫ ita n̄ tm̄ in Xto ēē electum ad adopti-
onem filiorum n̄ tm̄ Xto ēē datum ad redimendum, sꝫ ꝑ Xtm re-
demtum ēē, et impr. certis argtis ꝑsuasum ēē de redemtōe sua
ꝑ Xtm, q argta st ea criteria ex qbꝰ dignosci pt, et qvis ꝑ se
agnoscere an Xti sit, et an in Xto tq. in suo redemtore glo-
riari poit, atqꝫ adeo si ꝓprietates et characteres filiorum dei
qsq in se deprehendit, is uti verè Xti ē, ita qqꝫ cum raōe
judicare pt se Xti et Xtm suum ēē, Aplꝰ Rom: 8. id vocat ēē
in Xto, et porro docet qnam sint in Xto, et Xti, et in Xto hære-
des dei, sc. q habeant Spum Xti eo agant, ꝑ illum ambulent,
concupiscias carnis et opa eꝰ mortificent, et q similia st, ꝑ q
hoo habet testium Spꝰ dei ad Spum suum, q sit filiꝰ dei, atqꝫ
ita hæres, et ita p. si qs eo modo partem cum Xto, ad illum ꝑti-
nere oīa q Xtꝰ meritꝰ ē, oīa beneficia graæ et glæ, q ꝓlixè
recensere supvacaneum eet.

Ita teste Xto n̄ habet partem cum Xto, nisi quem Xtꝰ laverit,
qd sit lavare ꝓpriè usu constat, pura aq̄ abluere sordes cpris,
s. ut Petrꝰ loqꝫ σαρκὸς carnis cpris 1. Pet. 3: 21. sꝫ impꝓpriè
et sensu morali in Scra lavare scat purgare mentem et cps
ab erroribꝰ, concupiscijs, vitijs et peccis, errores enim conta-
minant et impurum reddunt illctum, eꝰ ꝑfectio consistit in co-
gnīoe veritatis, et q ideo uti debemꝰ rectè ad cognoscendum ve-
ritatem sine errore concupiscia prava impuram reddunt vltatē,
eꝰ ꝑfectio in eo consistit, ut cum raōe id tm̄ amet et desideret
q ē verè bonum, eꝰ adeo officium ē, ut nil concupiscat, q n̄ antè
concupiscendū eet, cum raōe judicare poit, sꝫ impuram reddunt illi-
citi

citi motus, qui non procedunt et imperantur à sancta voluntate secundum voluntatem Dei, et quando sensibus et membris corporis utimur ut organis non virtutis et pietatis, sed concupiscentiae carnis, oculorum et pompae huius vitae, siquidem corporis ea ratio est, ut servire debeat menti ad agenda ea, quae pia, honesta et utilia sunt; lavare hominem, est illectum ab erroribus, voluntatem à concupiscentiis pravis et perverso usu membrorum corporis liberare, eamque ob causam Scriptura per purificationem intelligit ubique liberationem talem ab erroribus, concupiscentiis et vitiis, et jubet hominem per se ipsum purificare 2. Cor. 7: 1. ita tamen ut Christi sanguini tribuat vim purgandi à peccatis 1. Joh: 1. uti Christus hoc dicit, nisi ego te lavero, quomodo scilicet Petrum et omnes homines impuros esse, quod tota Scriptura non tantum sed et experientia confirmat, ut nemo dubitare possit carnem esse ex carne Joh: 3. et ex uno peccatum transire in omnes et omnes peccare Rom: 5: 12. et qui impuri sunt non habent jus accedendi ad deum, et qui impuri sunt peccatores, illi propter peccatum rei sunt, sed excluduntur à beata dei communione, gratia et gloria, deus purus et sanctus est, unde tales similiter debent esse qui ad ipsum accedunt, peccator enim apud ipsum non commorabitur, quia non est similis peccatori neque ipsi peccator, hinc purgari debet ut habeat communionem cum deo, et liberari tum à peccatis, tum à reatu, prius fit per sanctificationem, posterius per justificationem, sanctificationis initium est in regeneratione, justificationis in rationali applicatione sanctificationis Christi, quae fluit ex judicio dei, quod ille judicat eos qui per Christum redempti sunt, in Christo jus habere ad beneficia eius, illud autem judicium dei nititur ipsa solutione Christi, hinc merito dicit Christus, nisi ego te lavero, non habebis mecum partem et nisi ego per Spiritum meum vi mei meriti, te et sanctificem et justificem, idem dicit cap: 3. inquiens, nisi quis regenatus sit ex aqua et Spiritu, non potest videre deum, et intrare in regnum

coelorum

coelorum, et habere partem cum Xto, regrari ex aq̃ ē regrari vi Cap: 13.
sanguinis Xti, q tq. pura aq̃ habet vim purgandi, regrari ex
Spu ē sanctificari p illuminaoem et opaoem Spus, eodem moo
Paulus ea conjungit 1. Cor: 6: 11. et Petrus 1. Pet: 1: 2. ἁγια-
σμὸν πνεύματος et ῥαντισμὸν αἵματος J. Xti conjungit,
res ipsa verò evidens ē, qs enim putet Xtm voluisse pati,
ut licentiam peccandi faceret, certè si peccum deo n̄ displiceat,
n̄ fuisset opus Xtm p eo pati, et si displiceat, ut displicet, ma-
nifestum ē sine sanctificaoe neminem visurum deum, atq a-
deo pariter liquet Xtm se eo fine dedisse, ut purgaret sibi
Eccliam et pplm, ut eum sine macula et ruga deo sisteret Eph: 5.
Tit: 2. unde deniq evidens ē, neminem habere partem cū Xto,
nisi quem Xtus laverit, q Scra ubiq confirmat, q̃ndo dicit eos
visuros deum q puro corde sint, et à commuoe regni dei ex-
cludit peccores et injustos 1. Cor: 6: 9. Gal: 5: 19. 20. 21. et ubiq
aliàs, ut tam rao q Scra doceant, nil impuri admitti apud deum.

Hoc enim Petrum commovebat ad obsequm, ut n̄ tm pedes, ss V. 9.
et manus et cpt lavari vellet V. 9. caa & q Petrum movit,
repeti ex antecedentibus debet, ubi Xtus dixerat, nisi lavero te,
n̄ habebis partem mecum, innuit & desiderium partem habendi
cum Xto, Petrus enim, etsi multis adhuc pjudicijs et erroribus
obnoxius, noverat Jesum ee Xtm, hinc Xto inrroganti illos,
vultisne et vos discedere, respondebat Petrus, dne ad quem abi-
bimus verba vae aae habes, et nos credimus et cognovimus, q tu
sis Xtus filius dei vivi Joh: 6: 67. 68. 69. igr noverat in Xti
commuoe ee vam aam, et oia agenda, patienda et facienda
sibi, ut habeat commuoem cum Xto, fonte vae, unde tq. stulti

duplici

duplici nõe vituparant, q deum fontem aq̃rum vivarum deserunt, et sibi ipsis effodiunt cisternas fractas n̄ continentes aq̃s Jer: 2. revera enim summa et prima cura ēē debet de salute et vā ēā, atq adeo de cāa ēg, deq commuõe cum cāa salutis, deniq de medijs, qbꝰ pvenire dat in ēg commuõem, et hinc id agendū, ut n̄ tm̄ habeamꝰ desiderium commuõis cum deo et xto, sꝫ et ut distinctè cognoscamꝰ qd reqrat ad illam commuõem, Petrꝰ enim ut flagrans suum desiderium habendi commuõem cum xto, his verbis testabat, ita simul suam ignoriam pdebat, q̃ndo volebat totꝰ lavari, ubi xtꝰ tm̄ pedes se loturum dixerat, itaq n̄ satis se conformabat consilio xto, sꝫ pprii aī impetum sequebat, q oīno cavendum in religõe, ubi oīs ἐθελοθρησκεία abēē debet, et pter ppositum et intentõem colendi deum reqrit cognio veritatis, vltatis et legis diā, pterea id qqꝰ in Petro culpandum, q nimium videat tribuisse lotõi externæ, cum tn̄ ut loqt 1. Epla 3. baptisma n̄ salvet, n̄ illud q ē depositio sordium cpris, sꝫ inrrogão bonæ conscia apud deum p resurrectõem Jesu xti ex mortuis, et signorum nulla sit efficacia, sꝫ rei scatæ, ipsi Gentiles hoc noverant, qbꝰ nimium faciles videbant q tristia crimina cædis fluminea tolli põe putabant aqua, q̃ in re Petrum errantem imitant Pontificii nimium tribuentes signis externis et opi opato.

V. 10. Eam ob cāam illum xtꝰ meliꝰ erudit V. 10. inqens, q lotꝰ ē n̄ habet opꝰ, nisi ut pedes illi lavent: verba illa v̄ simplr illum sensū habere pōent, q lavat n̄ habet opꝰ nisi ut pedes lavent, v̄ q lotꝰ ē etc. posteriꝰ magis convenit simplicitati literæ, pariter magis emphaticum ē, ita ut xtꝰ ijs innuat qbꝰ sufficiat quoad pedes lavari, sc. ijs q jam loti sint s. purificati x sensu spuali regeniti justificati, sanctificati, hoc enim õe scari p lotõem Scrā stylo antea diximꝰ, ita videmꝰ rem qqꝰ pponi cap: 15. ubi V. 2. et 3. innuit,

illos

Cap: 13.

illos q jam puri st pp sermonem Xti, purgari porrò, ut multum
frum ferant et seqq. verba hoc ipso v. satis innuunt, illos quos
Xtus lavabat jam puros ee x illis jam remissa ee pecca, illos
resipuisse à peccis, p fidem qqs corda ipsorum purificata, ipsosq
jam puros ee tum p sanctificaoem, tum p justificaoem, qndo &
dicit, q lotus e etc. Et vos puri estis, p. q subillgi debeat, non
habetis opus q levemini nisi qad pedes, atq ita innuit Salvator
in illis ee puritatem sine lotoe aq, cusq adeo caa n sit aqua
externa, porrò illam puritatem in ipsis tn n habere caam, sed
illum lotum ee q purus, e enim hoc à meritis et spu Xti, porrò
justificatos et sanctificatos habere nihilominus aliqd à q pur-
gari debeant, q p pedes hic scatr, sc. cupiditates carnales quae
hoem terrestribus affigant ut in terra qua ambulet, terrestria
cogitet, eaq raoe contaminetr, sicuti plerumq nimium e studi-
um circa res terrestres, ita ut vix fieri poit, in cura rerum
terrestrium mentem inficiat, qmdm fieri neqt, ut qs in terra
ambulans, pedes puros servet, hinc Aplus Rom: 7. dicit in carne
sua n habitare bonum et se carnalem ee, etsi spu serviat legi
dei, eaq delectetr qad interiorem hoem, unde et ubiq Apli te-
stantr, ne mundum amemus et q in mundo st, ne terrestria me-
ditemur, sz ea qramus q supra st ubi Xtus e, et q similia st;
Itaq innuit Xtus simul reqri continuum pgressum in sanctifi-
caoe, adeo ut npe pedes ipsos puros habeamus, nosq ita purifi-
cantes ab oibus inqnamentis carnis et spus pseqmur et pficiamus
sanctificaoem in timore dei q justus e, inqt Joaes, justificetr ad-
huc, q sanctus sanctificetr adhuc Apoc. 22: 11. n qescendum donec
p venerimus eo, ut habeamus consciam testem et sanctitatis nrae
et purificaois, ut ita illgamus, Xtm nobis factum ee à deo sa-
piam, sanctificaoem, justificaoem et redemtoem, et id qqs innuit

Xtus

Xtus, quando sibi tribuit lotionem pedum, vultque ita agnosci pro ἀρχηγῶ καὶ τελειώτη τῆς σωτηρίας Heb: 12: 2. revera enim solus Xti sanguis et spus justificant, unde cap: 15. paulo ante citato Patri et sibi tribuit purificationem conf: 1. Cor. 6: 11

V. 11. Etsi vero Xtus puros illos pronunciabat, sed quod habeant lavare necessè quod pedes, unum tamen excipit, quando dicit, non omnes estis puri, innuens eum qui ipsum prodebat V. 10. et 11. quo utique innuebat, se nil pati inscium et ignarum, sed pati ex proposito, propterea proditorem suum impurum esse, etsi huc usque versatus esset inter reliquos tq. discipulus Xti, ut pateat extra professionem Xtianismi nullum fle purum, neque enim qui dicunt Dne Dne, sed qui faciunt voluntatem Patris coelestis sunt discipuli Xti Matt: 7. Porrò et hic docet consilium tale quale erat Judae illud non posse proficisci ex puro corde, hinc ubique homo fraudulentus et dolosus, Deo exosus dicitur, et amor proprium tq. insigne discipulorum Xti, amor autem qui quisque amat proximum ut se ipsum, qui excludit p.d. fraudes, dolos, insidias, invidiam, odium etc. de quo prolixè 1. Cor: 13. sine illo enim nemo purus, finis enim praecepti est amor ex puro corde, meritò et eum noscebat qui ipsum proditurus erat cum dicit, non omnes puros esse.

V. 12. Defunctus et lotione illa pedum resumtis vestimentis superioribus s. pallio iterum accumbens, explicuit illis facti sui causas, eosque adhortatus est ad unitatem V. 12. et seqq. ita ut postquam se demiserat ad opus sc. vile, nunc iterum tq. doctor cum illis agat, et ita docet factis, vita, dra, alios idem facere debere, unde et idem exigitur à ministris Xti, ut se praebent typos gregi non tantum in dra, sed et in vita et pietate, ut autem discipulos doceat, excitat illos ad attentionem quaestione hac, an noverint quid fecerit ipsis, quod p.d. non id rogat, an ipsum factum suum norint, sed an facti sui causas rationes et fines, id enim demum rectè novimus, cum novimus tum naam

tum

tum eaam, usum et finem, eo ipso innuit simul n̄ dece... Cap: 13.
psumere xtm sine mysterio voluisse lavare pedes ipsorum, eo
fine ipsos jam antea monuerat de puritate et purificaoe
spuali, ut eos excitaret ad attentoem; Itaq; docemur nil à
deo et xto frustra factum, nil q n̄ habeat scaoem deo dignam,
ut in oibꝰ dei opibꝰ examinemꝰ qd deꝰ p ea nos velit docere,
et in spee hoc iterum monendum putamꝰ, q supra indicavimꝰ,
oia xti opa, q in terris fecit, ee mysteria, ea saltem q desti-
nato consilio ipsum fecisse p. qmdm enim hac lotio cpralis in-
stituta erat ad scandam spualem, ita cibao, cpris sanao, resusci-
tao etc. scant p. d. cibaoem, sanaoem, resuscitaoem spualem.

Ut vero eo melius excitet illos ad attentoem, draq; sua ma- V. 13.
gis moveat, ostendit qlis ipse sit q ipsos laverat, qq nunc do-
ceat V. 13. sc. doctor et dnꝰ ipsorum, quem p tali et agnoscebāt
ipsi et agnoscere debebant, siqdem vere talis erat, alibi qq xtꝰ
p doctore se gessit, vide Matt: 8. et 10. doctoris autem ē docere,
et in Emphasi docere veram religoem, docere deum et cultum dei,
docere sciam sanctorum: Nemo autem vere doctꝰ ē, nisi deum
cognoscat et modum colendi deum, si qs gloriatꝫ inqt deꝰ in me
ipse glorietꝫ et me noscat Es: Doctores Es st oes qbꝰ deꝰ uti
voluit ad alios docendos et ducendos in via salutis; Sed Emphiticū
hoc ē, q xtꝰ dicit, vocatis me ὁ διδάσκαλος, sc. q κατ' ἐξο-
χὴν doctor ē, xtꝰ ut Matth: 23. unicꝰ doctor ē, cui nemo par
aut secundꝰ, q sc. docet cum autoritate, ut testis ἀξιοπίστος,
et in suo noe ita singulari raoe loqtꝫ verba dei, ut pmissus
ille ppha deut: 18. à q q docti, st θεοδίδακτοι Es: 54.
coll: Joh: 6. deꝰ pmiserat enim se ore ad os locuturum, et si
xtꝰ dignitatem suam in statu humilitatis qdammoo texerit, do-
nec iterum glorificatꝰ fuit ea gloria q habuerat ante jacta mū-

di

di fundamenta, et accepit nōen supra oē noēn, q̄le noēn ē supremi atq; unici Doctoris q̄ sublatus in coelum, illinc leges dictavit p̄ spūm suum quem emisit, q̄ q̄cunq; docuit /: xto ipso teste :/ de ijs sumsit q̄ xti erant; Alterum q̄ ex verò sibi tribuit ē, q̄ sit κύριος, dn̄us, iterum in Emphasi, ut sit unicus dn̄us, qm̄dm 1. Cor: 8: 6. ē autem dn̄us, q̄ habet jus in rem aut p̄sonam ut suam, atq; ita q̄ habet jus imp̄andi, p̄cipiendi et vetandi, q̄ jus nititur potiā remunerandi et puniendi, perdendi et servandi ut Jac. 4: 17. igr q̄ absolute dn̄us ē, eus st oīa, eūq; imp̄io subst, et ita xtus dn̄us ē, tum jure creaōis tum conservaōis tum redemtōis, hinc dicitur hæres constitutus, q̄a et secula p̄ ipsum facta st et purificaō peccorum Heb: 1: v. 3. 12. emit sibi Eccliam suo sanguine tq. pretio Act: 20. et 1. Cor. 6. et fecit sibi ita p̄plm peculij Tit: 2: 14. In spēe hoc hic notandum, q̄ vox ὁ κύριος respondeat τῷ יהוה et ita n̄ obscurè xtus innuit se 77. ēe, esti velo carnis dijtatem adhuc tegeret, et tum patere debebat qs ēet q̄ndo ascensurus erat unde venerat, ut scdm p̄phias innotesceret 77. ascendere postq̄ descenderat in inferiores partes terræ Ps: 68. coll: Eph: 4.

v. 14. 15. Hoc de sua dignitate p̄fatus xtus, inde elicit adhortaōem, ut npē et id ipsi agant q̄ et ipse egerat, suumq; adeo exp̄lm imitētur v. 14. et 15. vult ut illi q̄q; sibi pedes mutuo lavent, ut ipse fecerat doctor et dns ipsorum, p.d. duplicem scaōem id habere pt, q̄ut lotio pedum dupliciter consideratur, ē in ea servitus q̄dam et hūanitas, si eam inr̄pretemur ex usu comūi, ēq; in ea ut hic occurrit scaō spūalis, priori modo si rem consideremus, vult xtus ut discipuli sui et oēs xtiani sibi mutuò serviant in charitate, et ut docuit Matt: 27. utq; n̄ efferant se unus supra alium, sed

potius

potius alij alios honore praeveniant, imo ubi id postulat charitas, gloria dei, salus hominum, se qui summi sunt infra omnes humilient, uti Christus, qui revera discipulis suis major erat, dignitatem suam deponant, ut illis serviret, saltem humanitatis officia et mutuam benevoliam praestare alijs debemus, defatigatisque in via sudorem abstergere, illos refocillare et consilio auxilioque juvare, si penitius rem inspiciamus, p. Christi lotionem eo pertinuisse, ut sciaret purificationem, non esse absonum, ut cogitemus quoque de tali lotione pedum x ut cogitemus Christum id indicare velle officium Christianorum, impr. legatorum et ministrorum esse, ut id agant qui promoveant aliorum sanctificationem et purificationem, ut liberent illos ab erroribus et praejudicijs, imprimis vero a pravis cupiditatibus et perversis affectibus quibus et obnoxii sunt justificati et sanctificati, ab amore rerum carnalium et terrestrium, cum quo et luctandum est, dum caro concupiscit contra spiritum Gal: 5. ita Paulus id agebat, ut Ecclesiam Christo praepararet tq. purum ignem 1. Cor. 10. Heb: 11, ut alij alios observare debent εἰς παροξεσμὸν καλῶν ἔργων Heb: 1. quod fit maxime inculcando vim sanguinis Christi eamque ad purificationem adspergendo alijs, in quo se gerunt Christiani tq. Christiani, et praecipuè ministri Christi tq. sacerdotes, Christus et lavat pedes merito et efficacia sua et per spiritum ac sanguinem suum, discipuli Christi adhortatione, institutione, fraterna correctione, atque ita ministerium suum ritè obeant.

Officium illud non commendat tantum Christus, sed et rationibus adhortationem suam confirmat v. 15. 16. 17. Primò enim ostendit v. 15. se id fecisse quod fecerat ut praeberet ipsis exemplum quod imitarentur, Exemplum s. ὑπόδειγμα praebere est, ostendere suo facto typum operis faciendi ab alio, neque dubitari potest, quin in omnibus Christus praebuerit exemplum suis in quibus ipsi similes esse possent, s. sint actiones, quibus testatum faciant amorem dei s. proximi, imo uti homo conditus fuit ad imaginem dei

ita

Cap: 13.

v. 15.

ita ad eam renovari debet Eph: 4. Col: 3. Similitudo autem illa et imago dei consistit in sanctitate veritatis, p q hoc ē sanctus uti deus sanctus ē, et oia agit ad gloriam dei, Et qa Xtus singulari raoe sanctus fuit, et similitudine et imagine dei ornatus qad humanam et naam, ut cui unicè ppositum fuit deum glorificare, manifestum ē Xti actoes Xtianos imitandos ee, in qntum id patitur differia, q ē inr Xtm et Xtianos, harmonia enim ee debet inr caput et membra, ut pateat cps vam suam à cpte accipe, hinc Pet. 1. Epl. 2. in eo docet Xtm se qqs pbuisse explm, q n convitiatus fuerit convitiantibus ipsum, monetqs ut fideles sint imitatores dei et Xti in amore et sanctitate, itaqs debebant, ut ait Xtus, discipuli id sibi mutuo facere, q ipse illis fecerat.

V. 16. Id nova raoe confirmat Xtus, q tacitè antea qqs pposuerat, qndo ait v. 16. amen amen dico vobis, non ē servus major dno, etc. conf: cap: 15: 20. Matt: 10. 24. Luc: 6: 40. etsi illic alius casus pponatur; in gre id certum ee innuit Xtus, decere servum ut conformet se hero suo et legato ut se conformet leganti ipsum, salvo discrimine, q inr dnum et servum, mittentem et missum, q enim dnus cum raoe facit, id sibi gratum ee eo ipso ostendit, servorum autem ē facere vltatem herorum suorum, atqs adeo q gratum ipsis ē, ubi dnus amorem suum erga aliquem ostendit, illi ministrando magis utiqs decet, ut Servus illi ministret, ubi dnus patitur publici boni caa, aequum ē, ut servus cum eo patiatur, et q legatum mittit, utiqs vult, ut ille exequtur mandata mittentis, eusqs q pbè repraesentet psonam, aequum & ut qcunqs modo factis suis vltatem eus à q missus ē, exprimat, eusqs imitetur facta et mores, qd & magis decere pt Xtianos, qd magis pt convenire Aplis Xti, deniqs qd melius qdrat ministris dei et Xti, q ut se conforment deo et Xto,

et

Cap: 13.

et ut Deus misericors est, ita sint misericordes Matt: 5. ut Xtus humilis fuit, ita sint humiles, atque ita idem sensus sit in ipsis qui in Xto fuit Phil. 2. quidem Xtus passus est pro Ecclia, ipsi quoque ed pro ipsa patriah ino si opus sit pro fratribus morianur 1. Joh: 3. ad explm Xti, et ut Xtus se dedit, ut purificaret sibi ppium, ita illi id quoque agant, ut in tum se ipsos purificent ab omibus inquinamentis carnis, sic ut simul alios.

N. 17.

Ut vero efficacius illos moveat παραγγελμὸν addit, et salutem promittit iis qui ipsum imitentur N. 17. Si hæc novistis, beati si ea feceritis: facile innuens, si noverint ea et in facerent, miseros fore, et sane non sufficit nosse veritatem, nosse officium suum, requirit ut fiat, quod fieri debet, illicitum enim datur est ut Ecclia vita ti eique ostendat officium, vitas ut obediat mandatis, quia noe Dei Pfect illicitum, et ut omes affectus, omia membra cpris regat, ita ut in iis omibus sit obedia Dei, unde quia non agat secm veritatem quam cognoscit non recepisse amorem veritatis dicat 2. Thess: 2. et in nosse quæ admodum oportet 1. Cor: 8. et 1. Joh: 4. unde beati dicuntur qui verbum Dei audiunt et servant, et non audatores legis sed factores, deo grati ce dicunt, p. d. enim inobedia et rebellio est, si qs cognoscens veritatem dmi non eam faciat, si qs vero eam faciat, fieri negt ut non placeat dno suo, atque adeo fieri negt, ut qui facit vitatem Dei et Xti, non fruatur favore Dei et Xti, et beatus sit, est enim in observatione præceptorum dei merces magna, et deus πολυμισθότατος quia mercedem dat non pt non ostendere bonum ce obedire sibi, hi enim beati st, quia vitatem suam noscunt et faciunt, qui vero vitatem eg noscunt, et non faciunt, duplici plaga digni pnuncianur, unde fle erat discipulis conclusionem facere hanc non ce vitatem Xti, ut ipsum imitentur in amore et humilitate erga fratres, eique frum fore vam ccam. Atque ut fierent rem non levem ce, quia verbis et explo suo ipsis commendabat non tm uti videmus, docet ita cum salute connexa

ce

ee, sz et juramento v̄ saltem gravi asseveraõe affirmat, q̄ndo amen addit, ut ostendat sibi in eo tq. fideli testi, q ut legatus dei loqt in nõe dei, imo tq. deo amen credendum ee, et firmũ ac ratum ee qcqd hic pnunciabat, docebat mandabatq.

V. 18. Verum ne putarent Xtm de oibus loq, et oes ea q̄ pposuerat ita cognituros, ut facerent ea, et beati eent ptestat V. 18. se n̄ de oibus loq illiusq raõem reddit ab electõe sua, deniq testio confirmat, n̄ inqt loquor de oibus, eo modo uti supra, ubi dixerat, puri estis, sz n̄ oes, id hic si faciatis ea, beati eritis, ita ut illa sibi respondeant, n̄ oes puri, n̄ oes cognituri, ut faciant, et deniq n̄ oes beati erunt sc. nemo eius cor purgatum illgere aut facere dei aut Xti vltatem pt, qa requirit ad id, ut deus ipsi det oculos, aures et cor ut cap: 6. docuit Xtus, requirit ut qs cognoscat dram Xti, an ex deo sit, ut velit facere vltatem Patris Joh: 7. et uti requirit ad id, ut qs beatus sit, ut n̄ cognoscat tm sz et faciat, ita ut n̄ alij q puri vltatem dei rectè cognoscant et faciant, et n̄ alij q q vltatem dei faciunt beati erunt ut antea audivimus, & tot beati erunt, quot st puri et obedientes dei.

Caam autem istius distinctois petit ab electõe suorum; Electio nil aliud e q separao, q̄ndo unus v̄ plures ex alijs seligunt v̄ ad certum opus, v̄ ad certum beneficium, v̄ ad utrumq, ita electio fuit, q̄ Xtus Aplos elegit ex reliqs hoibus ad Aplatum, sz illam antecessit alia q̄ electi fuerunt ad salutem, de utraq hic illgi pt, ut sensus sit, neminem debere existimare Xtm deceptum fuisse, q̄ndo Judam elegit in Aplm ex ignoria, sz se ita elegisse illum, ut jam tum sciret ipsum pditorem fore, qa npe sciverat qs ille sedm diam naam elegerat ante jacta mundi fundamenta, psciveratq adeo q̄lis eet, et futurus porro eet Judas, et sane deus oia pulchra facit suo tpre, ita ut et sapienter malos pparet in diem

mali

Cap: 13.

mali, et q̃ndo malos tolerat, malis benefacit, imo malorum mi-
nisterio sæpe utitur, id oē facit ad gloriam suam, ipsoq; even-
tu pbat, se ex malo bonum facere poē, eamq; ob cāam pmitte-
re et malos, ysq; benefacere, ita ipse diabolus Deo ministra-
re debet, diæ npē justiæ, ita hoībus Deus utitur ut virga sua
v̄ ad castigandos filios suos, v̄ et ad pdendos hostes; Eodem
E modo Judam elegerat in Aplm n̄ ad salutem, sz ut Judas mi-
nistraret consilio dei, idq; faceret ipse, q manus et consilium dei
pdefiniverat ut fieret Act: 4.

Hocq; confirmat testiō Scrā, petito ex Ps: 41. ubi pdictū
fuerat, xtm ab eo pdendum, q panem ab ipso comedebat, p. enim
inspicienti agi hoc Psalmo de xto, eūq; passoībus, morte et resur-
rectoē, n̄ enim agitur de qvis afflicto, misero et egeno, sz de aliq
q talis sit καλ' ἐξοχὴν, ad quem si qs indesinenter attendat
beatus sit is, v. 1. Is autem ad quem p fidem respicere debemus, ut
beati simus, xtus ē, agit porro de illo, quem deus ex malo erepturus
erat, quem servaturus erat in ipso et sepulchro, et vivificaturus
ex morte, ut et pspe agat et feliciter ringentibus inimicis,
et quem in lecto suo erat sustentaturus cum decumberet, etsi ho-
stes ipsius æstimarent ipsum in morte mansurum et noēn eū p-
eat, et ut n̄q resurgat, et hostes illos xtm pdendum ē ab amico
et domestico docet v. 10, unde verba hæc recitantur, ita tn̄ ut
ostendatur eventus, ut triumphet npē ꝯ hostes et pditorem suum,
ita nihil adē, q n̄ q̃dret in xtm, et q ē v. 5. id xto ut sponsori
convenit, q nr̄a pecca in se suscepit, et repræsentavit in passoē
sua Eccliam s. electos suos, neq; enim comittendum ut putemus
Psalmum hunc allegari ad id pbandum de q in Psalmo n̄ agitur, etsi
enim gralis sentia particulari casui applicari poīt, et q fit in
uno, in alio loco itidem fieri pt, pprietas tn̄ verborū eorum, ut
impleatur q scriptum ē, postulat magis ut cogitemus in Psalmo il-
lo de re psenti agi, subtm autem de quo illic agitur est is q

comedat

comedat panem eius quo Xtus loquitur, quo phrasi p. d. non tantum sciatur is qui amicus est, et qui interdum accumbit cum amico, sed is, qui alterius est domesticus, in alterius servitio, panem enim alicuius comedere est ab illo ali, eiusque adeo servum esse, id quod de illo dicitur, est tollere cum Dnum suum calcem, quo phrasis itidem proverbialis eaque sciatur rebellio et inimicitia exercita cum amicum, uti eq solent calcitrare cum eos à quibus aluntur, et deus ita et vere loquitur de Judaeis Deut: 32. sciatur saltem illum sibi insidiaturum, idque acturum ut se supplantet, quod antea dixerat ipsum se proditurum, quo ratione non tantum manifestum fit Xtum proditurum et traditurum esse volenter et secundum consilium suum et Patris, quod deus tum praedici voluit, ut id decretum esse ostenderet, praeterea mysterium forte in eo fuit, quod voluit à discipulo prodi, ut sciaret se pati culpa suorum, ut Judas quasi repraesentaverit electos, ob quorum peccata Xtus passus et mortuus fuit et cruci affixerunt. denique p. quo ratione saepe mala pro bonis rependantur, ita diabolus et angeli eius, qui à deo conditi erant in veritate cum deum rebellarunt non tantum, sed et hominem ad rebellionem concitarunt, homo quoque factus rebellis fuit, quem deus condiderat ad imaginem suam, et bonis cumulaverat, et saepius deus queritur de ingratitudine populi sui, et imprimis in Juda typum Antixti primus cernere, quod dum admissus fuit in templum dei supra deum se extulit, factus ex discipulo Xti proditor eius, idque lucri causa, quandoquidem omnia in regno Antixti venduntur, unde magnitudo peccati quoque aggravatur ut in Juda, ita et in aliis, quod ita deo rependunt a quo maxima acceperunt beneficia.

V. 19. Indicat autem Xtus causam, cur hoc praedixerit V. 19. nunc inquit dico vobis, ut postquam factum fuerit credatis quod ego sum etc. Futura praedicere imprimis contingentia non est nisi solius dei, et cui deus id revelavit, dei illud Encomium est Es: 46. quod posuit ab initio finem praedicere, unde quoties prophetiae datae fuerunt spiritus id argumento fuit, si eventus responderet, talem à deo missum, ita tamen ut ubique et hoc

insinuet

insinuet se unum ee cum Patre, ut cap: 1. et 10. docuerat Eglista, Xtm ee Creatorem deum oium, igr qndo hic pdictoem futurorum constituit argtm fidei in se, p.d. n tm inde vult concludi q sit missg à deo ppha, ss talis ppha, q verba dei loq poit, hinc dicit ut credatis, q Ego sim, ille sc. quem missum ee putabat Dnum nim: ee, ut V. 15. dictum. Praeterea id oe q de se v ipse v ministri testati fuerant, pmissg Messias filig dei, imo deg, isq adeò, de q oes pphiae locutae fuerunt, q p eas pmissg fuerat, qqs à Judaeis diu exspectatg ipsorum redemtor salvator, Goël, Rex, et q st id geng infinita alia, et in spee fortè hoc referri pt ad eum Psalmum q hic recitatr, ut affirmet Xtg se illum, de q Psalmg ille loqtr, in quem sc. Sapientes intueri debebant, et beati sint, miser ille et egeng, ss quem deg sit resuscitaturg, qqd sit certum e Xtm inde velle judicari, q ipse sit is, quem se ee dicebat, ita simul innuit Xtg usum pphiarum, q e confirmare in fide hoes, unde laudantr q attendunt pphetico sermoni tq. firmisso, ut lucernae splendenti in obscuro loco, usq dum lucescat cognoscentes Scram ppheticam n ee ab hoibg ss à Spu S. 2. Pet: 1: 19. 20. neq enim pt dubitari, qn verbum illud oit à deo, q futura pdicat, atq adeo mxum fidei firmamentum e cognoscere pphias, et illgere nil à Xto dictum aut factum ee, nil et in regno Xti evenire, q n à Mose et Prophis, Xto et Apostolis pdictum fuerit.

Cap: 13.

Quando ita illis suppeditat argta, unde cognosci poit, q ipse sit pmissg Messias, imo deg, simul illos confirmat in munere et officio illorum, ut sc. illorum animos muniret o oes difficultates, ut scirent futurum, ut n tm ab ipsis haberetr p vero Messia, vero deo et dno supremo, ss ut qqs scirent ipsorum ministerium n fore inutile, fore enim ut sint, q ipsos in suo noe retineant, seq honorent in ipsis, simulq ostendat officium eorum, ad q Apli mittendi erant V. 20. Amen amen

V. 20.

dico

dico vobis, qui me recipit etc. Asseverão illa ostendit, rem ee ab ipsis ad ajum revocandam ee n tm sz ratam et, et firmam, eo enim ptinet illud amen amen de q supra, illud verò q asseverat xtus e, q q recipiat legatum suum se recipiat: legatus enim q legatus repræsentat eum à q mittit, neq pt contemni legatus, nisi contemnat is, q misit ipsum, autoritas mittentis in legatis violat, ita ut q pphas dei lædat, tangat pupillam oculi dei, p.d. enim eo fine deus et xtus loquunt ad hoem p legatos et inrpretes, ut ipsorum verbum recipiat tq. verbum dei, nisi enim ita recipiat, n pt ee norma fidei et væ, hinc qqs sollicitè cavendum, ne quemvis temere p legato dei habeamus, sz requirit examen, et literæ q. credentiales, ut ita loquar, qles st ea qbus deus pbavit Aplorum diam missoem teste Aplo Heb: 2. 4. et futurum erat, ut ita Apli dignoscerent ex suis criterijs, et ut recipent in noe xti, et ut pdicaret xtus crucefixus p illos, et sermo illorũ judicaret πιστὸς καὶ πᾶσης ἀποδοχὴς ἄξιος, nisi enim hoc futurum fuisset, frustra xtus diceret, q recipit quem ego misero, me recipit, atq adeo scat xtus ipsis qlis sit futurus eventus ministerij ipsorum, et qoo ipse sit conciliaturus autoritatem et fidem, et judicaturus sibi fieri q ipsis fiat s. boni s. mali, seq adeo v illud remuneraturum v vindicaturum, q raoe et discipulos consolatus fuit Matt: 10: 14. neq hoc tm, sz et qcqd minimo xtianorum fit, id xtus sibi fieri dicit ut plixè docet Matth: 25. unde xtus Saulo psequenti Eccliã, intonabat Saul etc. qd psequeris me Act: 9. atq adeo oibus curæ ee debet ne contemnant eos q ipsos alloquunt in noe et verbis xti, in qbus e imago xti, sive sint doctores s. alij, neq vilipendant et membra xti. Et hoc ut magis astringat, ostendit, qd sit recipe aliquem in noe suo, seq adeo qndo addit, q me recipit, recipit mittentem me, q q emphasi dicat, judicari debet ex antecedentibus, ubi dixerat se dnum ee, et sine distinctoe se ee illum, de quo Sera loqt, sc. se unum ee cum Patre, et honorandum ee ut Patrẽ,

æqualem

æqualem qppe Patri, eademq; cum Patre opa faciendem, ed ut
hodiedem verbis cap: 1. erat dictum, deum verum q coelum et Cap: 13.
terram creaverat, fenfq; & ē hic magis emphaticē, ed ñ tm in-
nuit Xtus, q ideo qa sit legatus Patris, Patrem recipiat qipsum,
ſs ideo ed, qa ipse unus sit cum Patre, ed nemo potest honorare
Patrem, nisi honoret filium, & filium nisi honoret Patrem, etsi
Xtus ñ ita expresse hoc dicat, ſs sensum verborum suorum velit
ex eventu dijudicari, quando fo. cognituri erant, q, ed qd ipse est,
ed certè alias Xtus ñ potest ce lex ñr ed qponi ut unicus Dnus, qui
nomen habeat supra oē nomen, ed cui oe genu flecti debeat, ñ de-
cernerent, ut q docent religōem loqtur in ipsis nōe, nisi ipse deus
est, eq solus E, qferebere leges, dum cultus alias ñ potest ce funda-
mentum spei ed consolaōis obtm fidei ed amoris atq; obedīe, nisi
unum est cum mittente ipsum & nisi deus est, ed ipsum recipi-
ens deum recuperet.

Postq ita Xtus discipulorum pedes laverat, illosq; excitaverat V. 21.
ad imitaōem sui, simulq; qdixerat futurum, ut alius ex dome-
sticis ipsum q calcem tollat, nunc porro narrat, quo eus rei co-
gitaō Xtm pturbaverit, ed quo eam rem clarius exposuerit v. 21
seqq. quo illa cogitaō commoverit Xtm, indicat, quando dicit
q turbatus fuerit spū; p Spm aut s. mens plerumq; innui solet,
ut quando jubemur deum glorificare corpre ed Spū, nos ipsos puri-
ficare ab inquinamentis carnis ed spus, turbari q spū ē hic tur-
bari ajo cons: cap: 11: 33. ita ut ñ hic notet spus S. ut caa
efficiens, ſs spus Xti ut subtm commotionis ed pturbaōis illius; Contur-
bao autem spus ē commoo aj p hanc illumoe affectum iræ v odij,
tristiæ ed similium, qa rpe in illis affectibus ñ manet ajus tran-
quillus ed in statu suo, neq; eodem consistit loco, ſs huc illuc im-
pellit, ed cum ita fuerit turbatus spū, indicat, rpe cogitave al-
larum rerum de qbus loquebatur τάυτα εἰπὼν ἐταράχθη, dicit
Eglista

Eglista, unde & meditandum nobis relinqt, q fuerit pturbaõ et commotio in xto, q oriri poterat ex meditaõe pditiois Judæ, qt. hoõ erat naalr aversabat oẽ malum, atq ita intuitu pditois et sequentis passois et mortis metum excitare poterant in xto, ita videmq xtm calicem illum deprecatum fuisse Matt: 26. ita tn, ut se submitteret vltati dei, pterea justa ira commoveri poterat, et detestari nefandum illud facinq comittendum ab eo, q panem eq comederat, q drãm audiverat, q opa et miracula viderat, et multis ita beneficijs ipsi obstrictq erat, psertim qndo ppende-bat caas facinoris, exiguam npe lucelli spem q ipsum compellebat, n ut hoem pderet et lucro illi phaberet, sed dnum et doctorem suum, tot dictis factisq inclutum, q res ira et indignaõe digna e, cum utiq hois va sit pstantior q lucrum, et ut hoõ dat oia p va, agnoscente id ipso diabolo, ita vam houm et aliorum po-tior ee debet q pprium lucrum; Conturbari et potuit consideraõe scandali, q ponebat ea raõe alijs, qndo à pprio discipulo pdebat, unde metuendum erat futurum, ut alij psumerent et suspicarent xtm illi justis de eais exosum ee; Ipsum et peccum comissum Dei Majestatem commovere potuit illum q sanctq erat et odio peccum habebat, uti deum et legem eq amabat, deniq ne oia recẽ-seamq, q forte xtm commovere potuerunt, moveri comiseraõe po-tuit erga Judam et tum primores ppli Judaici, tum pplm Judaicum ipsum, q conspirando adversq xtm exitium sibi pparabat et accelera-bant, Judas enim à nobis considerari et pt ut q repræsentaverit Judæos, et forte ipsum eq noen mysticum e, et hoc oritr ex amore, q hoõ hoem pseqtr, et officium e hois erga hoem, ut malis eq et peccis et condoleat, unde videmq xtm flere cum intueretr Hiero-solymam et orare p Judæis, ostendens eo ipso integritatem amoris pxi, et explo suo docens inimicos et amandos Matt: 5. et malum p

malo

malo n̄ reponendum Rom: 13. Illam vero fuisse cāam contur-
bāois seqq. docent, ubi narrat, q̄ xt̄s testatus fuerit et dixerit, Cap: 13.
amen amen dico vobis, quod unus ex vobis me prodet etc.
ita & testatur, ut asseveret p̄ amen amen, de q̄ aliq̄ties res
q̄ asseverat ē, q̄ unus ex discipulis se sit p̄diturus, uti jam an-
tea dictum fuit v. 11. q̄ novisset eum q̄ ipsum p̄diturus eēt;
p̄dere ē aliquem dolo et fraude inimico tradere, inimicis dare
occāoem nocendi, prehendendi aliquem; hic p̄dere ē, ut hr̄ia do-
cet, fraude et dolo tradere Sacerdotibus, Scribis, Pharisaeis,
Primoribus p̄pli, infensissis xti hostibus ad necem et inr̄necōem
à q̄ ita p̄dendus eēt additur hic et alibi, sc. ab uno ex illis dasci-
pulis n̄pe suis, ut v. seq. docet, q̄ndo clarè indicabat id quod
antea dixerat ex Ps. 41. p̄dixerat n̄pe eēt supplantandus ab eo,
q̄ panem ipsius cum ipso ederat v. à domestico suo, q̄ p.d. facti
turpitudinem auget, q̄ndo simul indicat se fata sua p̄scire,
atq̄ adeo scire, q̄ et qōo occidendus et p̄dendus, atq̄ adeo scientem
volentemq̄ pati, et ita p̄di et tradi à discipulo suo, ut simul
se tradat p̄ suis, vltariamq̄ mortem obeat, seq̄ offerat in sacri-
ficium p̄ peccatis suorum, idq̄ sponte sua et ex charitate, ut q̄
sciebat et alibi in simili casu testatur, cur in mundum venisset
n̄pe ut moreretur et ajam traderet p̄ multis in λύτρον.

Quem affectum hoc habuerit in ajos discipulorum hic narratur V. 22.
v. 22. duplicem sc. q̄ n̄pe se mutuo intuiti fuerint et simul an-
xii de q̄ loqueretur, metus inde oriebatur, q̄ xt̄s diceret, p̄ditorem
ēe unum ex illis, cum & oēs p̄ter Judam tam scelesti p̄positi n̄
eēnt conscii, ècontra conscii amoris reverīae erga xt̄m, fieri
n̄ poterat, ut q̄vis alterum n̄ intueretur, ut videret annon ipso
vultu scelus portenderet et mala conscia indicijs q̄bus dam se p̄de-
ret, siq̄dem de ajo ex vultu judicari p̄t, hoēs interdum suo

se

se indicio ꝓdunt etc. q et amor eqvis erga se ipsum et metꝰ de alijs conspicuꝰ ē, intuebantꝫ et alios, ut ostenderent se immunes ēē, et de alijs metuere, xtꝰ enim p.d. vera loquebatꝫ, et jam expti erant, xtm nosse ea q in hoē st, hinc & et anxii erant et dubii de q loqueretꝫ, n poterat enim n summam illis sollicitudinem incutere et horrorem qqꝫ qndo meditabantꝫ sceleris magnitudinem, imo vix fieri poterat, qn qvis sibi ipsi diffideret et metuere inciperet, annon forte à pecco vincendꝰ sit, et sceleris tanti reꝰ futurꝰ, q q magis abominabantꝫ oēs eo magis metuebant; Et hæc caa fuit p.d. cur xtꝰ n statim expressè ꝓditorem indicaret, tum ut patientem se ostenderet et paratum et ad moriendum, tum ut discipulos suos excitaret ad examen sui ipsiꝰ et sollicitam curam circa se ipsos, ne ulla raōe tanti pecci rei fierent, et talis metꝰ custodire pt, unde Salomo eum beatum ꝓdicat q spr metuit peccum Prov: 28. et jubemur deo servire in timore et exultare cum tremore, et cum timore ac tremore salutem opari Ps: 2. Phil. 2.

N. 23. Illa vero sollicitudo uti quemqꝫ excitabat, tum ut se ipsū examinaret, tum ut de alijs anxiꝰ eēt, ita qqꝫ impellebat, ut de ipso ꝓditore ipsum xtm interrogarent qdam saltem eorum eo fine dispiciebatꝫ qs mxē ad id idoneꝰ eēt, erat igr unꝰ ex discipulis q recumbebat in sinu Jesu, et quem Jesꝰ diligebat, qꝫ in sinu Jesu accumbebat, erat ꝓ more istiꝰ tpris, q mensæ non assidebant ss accumbebant, ut unꝰ in alterum q. reclinaret, impr. autem in sinu patrisfamilias reclinabat q illi erat charissꝰ, plerumqꝫ ita filios dilectos Patres q. in sinu ferebant, q respicitꝫ, qndo Lazarꝰ repræsentatꝫ in sinu Abrahæ Luc: 16. eoqꝫ alludatꝫ Joh: 1. qndo xtꝰ dr fuisse in sinu Patris, intimꝰ npē illi et conscius secretorum eorum et p.d. n sine mysterio fuit, q Johannes /: is enim

/: is enim fuit discipulus ille :/ recubuit in sinu Jesu, quippe per quem secretissa, et quae ipse in sinu Patris viderat, revelare voluit, per illum enim impr. mysterium Patris et filij ubique ferè manifestatur unde Thologus singulari ratione vocatus fuit, per illum fata Ecclesiae N.T. praedescribi voluit Christus, illum fovit praeliquis, unde omnibus reliquis supervixit et sua tandem morte obijt, cum alii violenter; Et causa hic disertè indicatur, cur fuerit interioris apud Christum admissionis, quando additur, quem Jesus diligebat. In initio capitis vidimus quod omnes suos dilexerit et ad finem dilexerit, verum hic dicitur quem diligebat, p.d. singularis amor et affectus erga Joannem indicatur, quod p.d. notat in Johanne aliquid, quod singulari modo Christo placuerit, in Christo vero singularem benevolentiam, et ex benevolentia certas praerogativas praealiis Joanni concessas, quales jam recensuimus, hoc autem annotatur ut ostendatur, quod commodè ille potuerit sciscitari à Christo quis esset proditor, tunc quia tacitè Christum interrogare poterat, in cuius sinu accumbebat, tunc quia audebat propter singularem Christi erga ipsum amorem, hinc Christus cap: 15: N. 15. docet, quod ideo discipulos amicos vocet, quia ipsis manifestabat ea quae audiverat à Patre, amici enim conscii esse solent secretorum et fortè non absurde Joannem hic intuemur typum fidelium in statu gloriae, ubi accumbent quod in Christi sinu satiandi gaudio et laetitia, et cognoscent quidem cogniti sunt, cui rei et opportunum est ipsum nomen quod notat gratiae participem.

Johanni igitur eas ob rationes innuit Petrus N. 24. ut sciscitaretur de quo loquatur, apparet in Petro singularis fervor spiritus, et hinc praecipitatia quaedam, non audet tamen primus loqui memor p.d. reprehensionis factae à Christo paulo antè, cum nollet lavari sibi pedes, metuebat & ut videtur ne denuò in reprehensionem incurreret, si importunè et intempestivè ipse Christum interrogaret, hinc Joanne ad id uti N. 24.

vult

vult utpote inrioris admissois discipulo, q erat in sinu Jesu, quemq is diligebat, qoo ostendit partim sollicitudinem suam, partim anxietatem circa dnum suum quem amabat, et quem pdi nolebat, et p.d. studium simul impediendi illud malum si poet, in q in tm nil nisi laudabile, et q n imitaoe dignum sit, pterea explo suo ostendit, si qd velimus de secretis dei cognoscere, consulendos ee eos, qbus ut amicis deus ea revelaverit, viros θεώπνευστος, q ex ore dei ea audiverunt.

V. 25. Et Johannes n minus ac Petrus anxius et turbatus verbo xti, sciscitatur ex xto qs eet, eo autem fine in pectus xti reclinat sese, p.d. ut tacite xtm inrrogare poet xtus ipsi v soli revelare secretum illud, v revelaoem negare sine publica reprehensoe v offensoe, si enim palam hic inrrogasset Joaes, v palam manifestasset xtus, turba orta fuisset inr discipulos, metus atq impetus q Judam, q alienum fuisset à consilio xti, q patiens ferre id volebat, et in eo obsecundare consilio dei, sciens Judam nil facturum nisi q manus et consilium dei pdefiniverant ut fieret: In ipsa autem sciscitaoe reverenter se gerit, dne inqt, quis e, indicans se id rogare tq. servum xti et fidelem discipulum, q ea raoe simul manifestabat ista compellaoe se n ee pditore, sbq paratum ad exequenda eus mandata, et simul xto ut dno liberum ee, an vellet sibi ut servo revelare, necne, q sit aut qs sit, ut sc. et ipse consolaoem accipe et condiscipulum dehortari poit et demonstrare amorem suum erga Magistrum.

V. 26. Xtus ergo benevole qq illi respondit V. 26. ostendens se paratum docere illos q velint sedere ad pedes illius tq. discipuli et humiliter discere, uti invitavit suos ut venirent ad se et discerent Matt: 11. et q mitis eet, clemens ac benevolus, respon-

dit

dit autem p.d. ut p. ex circumstijs ita ut n̄ oēs audirent, Cap: 13.
sz ut Johanni id revelaret et tq. insusuraret, ꝑterea n̄ tam
verbis q̄ signo aliq̄ ꝓditorem indicavit, tacitè indicavit, ne
turba oriret, indicavit, ut Johannes illgeret ipsum occulta
cordium cognoscere et nosse q̄d in hoē sit, atq̄ adeo adorari
timorem dn̄i ut ē Es: 11. et n̄ judicare sc̄dm auditum auriū,
nec visum oculorum, q̄ nota Messiæ ē, unde se eum dicit q̄ scru-
tet corda et renes & n̄ ex ꝑsumtoē, sz ex certa sc̄ia xt̄m locu-
tum ēē inde erat colligendum, signum à q̄ dignosci volebat ꝓdito-
rem, erat buccellam intinctam dare, ita xt̄s hosti suo panem
dedit tum ut ꝓbaret ꝓphiam paulo ante adductam ex Ps: 41.
tum ut ostenderet se nullis affectibus duci et posthabere oēs ā-
gendi caās ꝑter solam dei vltatem, nihilq̄ adeo dare iræ v̄
odio, q̄ndo ei hosti suo porrigebat cibum, in q̄ xt̄m imitari
jubet Paulus Rom: 12. ꝑterea xt̄s voluit in typo ostendere se
ꝓdendum ēē ab ijs, q̄bus ipse panem suppeditet, uti fit in regno
Antixti, cui dum noēn xti q̄stui ē, ꝓdit xt̄m, et se effert su-
pra xt̄m, et vendit xt̄m hostibus xti, q̄ sanguinem eius conculcant,
q̄ fit q̄ndo venale expn̄r meritum xti et impijs et hostibus xti,
hoc signo & indicato Judæ Simonis Iscariotæ buccellam porri-
git, ea raōe ostendens illum ēē ꝓditorem, q̄ necesse erat, ut
xt̄s fidem faceret dictis suis, et ut Johannes haberet consolaōem
ꝓ se et benè sentiret de reliq̄s discipulis, nihilq̄ mali de illis
falsò suspicaret, sz in charitate q̄ n̄ ē suspicax mali 1. Cor: 13.
Quod autem Judas ꝓdiderit xt̄m et q̄oō malum suum consiliū
executus fuerit et q̄ impulsore, nunc porro docet v. 27. et seqq. V. 27.
ubi 1. indicat, q̄s illum impulerit, q̄ndo dicit q̄ statim post
buccellam intraverit in ipsum Satanas; p.d. ꝑ Satanam

idem

idem illgr, q. v. 2. vocat διάβολος, is autem stylo Johannis
uti vidimus cap: 8. ē is q mendax ē et homicida ab initio,
atq adeo p Satanam illgr spus ille malus, q primos parentes
mendaciis et dolis seduxit, s. ut Aplus loqt 2 Cor: 11 πανουργία
sua, ut manifestum sit n̄ illgi p Satanam affectum aliquem
aj, ss substiam aliq raoalem distinctam à mente hois de quo
dr q intraverit in Judam antea v. 2. q in eos Judæ injece-
rit ut pderet ipsum, q qoo fiat si inqrat n̄ ē alienum à raoe,
ut statuamus diabolum poe sedm certas leges à Deo constitutas
opari in ajum hois, cur enim n̄ æqs diabolus poet ita in ajum
hois, q unus hoo pt in alterius opari, illumq v ad bonum v ad ma-
lum impellere, et disertè dicit q diabolus qsdam ad suam vltatē
captivos ducat in qrundam ajis potenter dominet et opet, sedu-
cat et q similia st, ut videre ē Eph: 2. 1. Tim: 2. 2. Cor: 11.
verum cum immediatè opari in ajum et illum flectere soli Deo tri-
buat, conveniens ē, ut statuamus diabolum id agere mediatè af-
ficiendo Phantasiam, et ea raoe objiciendo res et argta, qbus hoo
pelli poit, de qbus plixè agere nri n̄ ē instituti, illud vero nota-
dum, q tum dicat intrasse in ipsum, n̄ q. n̄ antea in ipso fuerat
opatus, ss qa tum ipsum impulit ad exequendum malum consilium, q
antea cordi eus injecerat, et inde p. diabolum n̄ p lubitu agere
ss subee impio Dei et xti, et ita habere suam horam, q xtus vo-
cat horam tenebrarum, ut de illo verum sit q xtus dicebat apud
Pilatum, n̄ haberet ptatem nisi ipsi data eet, alias diabolus ad
qvis facinora impelleret impios in filiorum dei pniciem, ss re-
frenat, ut n̄ nisi pmittente Deo opet in filijs inobediæ, et hic
diabolus tps illud captat, q erat opportunum malo illi opando,
ita opa diaboli manifestata fiunt ubi dat occao, etsi antea

sæpè

sæpè habuerint, et tum hoēs se pdunt et occulta cordis manife-
stant, ubi occāo suppeditatr, diabolꝰ eam qq captat, ut illos
tentet et instiget: neq hoc fiebat xto inscio, q ostendit se
nosse occulta cordis, et tum Satanæ tum Judæ machinaōes s.
molitōes qndo dicit, qd facis, facito cito, pmꝰ hoc ita illgere,
ut utrumq et diabolum et Judam alloqtr, et utriq pmittat
agere q velit, cum nil potuisset agere, ipso n pmittente, pt
et inēe formula pmissōis, et simul ut alij existimant formulā
exprobraōis, acsi diceret, si impiꝰ sis et impie agere velis, tuo
id piculo facies, q gravissm ē dei judeum in peccorem, si illū
Satanæ et suæ maliæ pmittat et tradat in mentem reprobam, ut
ē Rom: 1. et in efficacia erroris ut ē 2. Thess: 2: 11. simul
autem Jesꝰ indicat instare mortem suam, et n multum tpris sup-
ēe, et se mori paratum, imo q. horam illam desiderare, ut poit
illud pficere, eꝰ cāa in mundum venerat, q erat morte sua
redimere huāum genꝰ, deum glorificare, sibi regnum et pplm
acqrere, qrum rerum intuitꝰ faciebat, ut xtꝰ aio lubenti mo-
reretr, etsi ipsa mors acerba et ignominiosa ēēt; denique illa
verba ita sumi pnt, ut et indicaret ipsum liberum facere il-
lud qdem, ita tn frustra futuri sint ipsorum conatꝰ, q. diceret,
qd tu Satana et q tu Juda molimini, id pficite, ss expiemini
malè vobis cessurum, nam Judas brevi pmium v poenam potius
sceleris expiri debebat, et diabolꝰ in morte xti q. triumpari, ut
xtꝰ dicens, q facis fac cito, accelerare pprium inritum et dam-
num vestrum conf. Ps: 109: v. 6.

Ostendetr autem verba hæc xti n fuisse illeta à descipulis, V. 28. 29.
neminem cognovisse ad qd illa Judæ diceret v. 28. sc. qa in
ipso videbatr ei xtꝰ aliqd impare, q in tm ei pmittebat et libe-
rum faciebat Judæ, et simul indicabat se consilia ipsiꝰ et moli-

mina

mina n̄ formidare, hinc ꝗ orit varia in illis cogitaõ, qd nego-
tij Judæ daret, et ut ē v. 29. qdam existimabant q̄ juberet
ꝓparare necaria ad festum, v̄ aliqd daret pauperibꝰ, q̄ndoqdem
crumenam gestabat qõo ostendunt se de condiscipulo suo nil
mali suspicari, hinc dicit Aplꝰ 1. Cor: 13. charitatem n̄ ēē suspica-
cem, et nil inimicius, q̄ qcq̄ sine caā mali suspicari de ꝓxo suo,
et nil æqꝰ, q̄ quamlibet ꝓsumere bonum, donec ꝓbet contrarium,
et itm oīa in meliorem partem accipe, et pietatis ē ac justiæ
sui ipsius rigidum censorem magis ēē q̄ aliorum, et si alij alios
observant, facere id debent εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ κα-
λῶν ἔργων Heb: 10. v. 24. talis cum ēēt discipulorum aīꝰ co-
gitabant n̄ loq̄ xtm de impio facinore q̄ meditabat Judas, ss
de officio, q̄ ipsi imposuerat Jesꝰ, erat autem hoc eꝰ officiū
parare necaria, tum alia, tum ad festum, tum pauperibꝰ ēē suc-
currere, qõo docemur xtm uti voluisse medijs ordinarijs, ubi
poterat, ad se suosq̄ alendos et n̄ multiplicare miracula ci-
tra necessitudinem, ꝓsertim qa in oībꝰ nobis factꝰ erat similis
excepto pecco, et in statu humilitatis experi cum suis debuit
frus pecci, famem, sitim, et in fame et siti inopiaq̄ alia ēē sæ-
pe fuit, q̄ suo explo ēē docet suos, ut qdem deo confidant, ita
tn̄ ut laborent, ut habeant unde se suosq̄ sustentent et pauperi-
bꝰ ēē aliqd elargiant, et q̄ necaria apparari voluerit, ut p. ex
sermone discipulorum, eo scavit se legi Mosis subtm ēē, qppe q̄
legem implere, et sedm legem ēē pati ac mori, dum vero de pau-
peribꝰ cogitant, ostendunt se pauperum n̄ ēē immemores et misericor-
dia tangi, ut postulat hūanitas et charitas, Et dum indicant xtm
sollicitum fuisse succurrere pauperibꝰ, xti explm Eccliæ imitandum
ꝓponunt, q̄ uti pauperum curam gessit in terris, ita ab ijs abiturꝰ,

commen-

commendavit illos suis, et qcqd pauperibus in nõe Xti fit, id sibi factum interpretabitur Matt: 25. Praeterea ea in re velut in typ-po conspici voluit, se venisse ut pauperes ditaret 1. Cor: 9. et pauperes spu ex eius plenitudine accipere graam pro graa, in ipso enim dantur benedictiones spuales Joh 1. et Eph: 1. et per Aplum suum succurrere voluit pauperibus, qa Aplorum opa uti voluit in impertiendis benedictionibus spualibus, imo uti voluit Juda proditore, qa et Judaei et Sacerdotes et Principes illorum, qui prodituri erant Xtm Xtianis tn tradere debebant verbum dei, qui n sine raõe cogitari pnt, siquidem certum sit Xtm nil fecisse nisi sapientissime, omniaque ipsius facta habere spualem Τυπικόν; Occaõ autem et raõ, cur ita discipuli cogitarunt, erat, qd Judas crumenam gestaret, ita singuli suum habebant munus, uti et deus in Ecclia cuique suum munus assignat, forte tn n caret mysterio, qd Judas proditor crumenam gestaret, ut scaret impios mundana mxe curare, virtutem post nummos, neque adeo eligere meliorem partem, imo dum impius Judas in terrestribus serviebat reliquis, ostendit impios saepe ministrare Ecclia debere illius necessitatibus succurrere, illis benefacere in tpralibus, novit enim Xtus et impiorum opa uti in bonum suorum, denique et inde discimus qd facile decipiant mundanae divitiae, et qui iis occupantur, facile seducantur, uti dum Judas crumenam gestavit, pecuniam nimium amare coepit, et eius amore Xtm prodit.

Cap: 13.

Dum verò reliqui discipuli cogitabant haec Judas qui propria conscia docente illgebat verba Xti alia meditabatur, et ipso ope probavit qd Xtus dixerat, postqd enim accepit offam statim exivit V. 30. quo implevit prophiam Xti, et à Johanne signo illo qd Xtus dederat, cognitus fuit, simulque in ipso conspicua fuit vis pecci et ἐνέργεια diaboli qui effecerunt, ut qui huc usque maliam suam texerat, imo hoc momento mensae dni adhuc particeps factus fuerat, nunc repente impietatem prodat, ut proditor fiat dni sui et benefactoris, retinuerat

V. 30.

eum

eum huc usq; deus, qa ndum venerat hora xti, ostendens impios nil poe nisi ipse pmittat, ut si qd mali n faciant, id fieri deo impediente, qprimum autem relinquunt à deo, diabolo tradi et in mentem reprobam, atq; ita fractis q. oibus pudoris repagulis in oe scelus oemq; impietatem ruere; Igr nunc Judas exibat et deserebat societatem xti, q ut Johannis verbis utamur n exivisset ex discipulis xti si ex illis fuisset 1. Joh: qoo re verà purgata fuit Ecclia, qnd impio illo abeante, alius eus statoem accepit Ps: 109.

Exivit autem ut seqq. docent, ut xtm pderet et venderet, qmdm solent à xto et eus commuoe exire, q mundum magis amant q xtm, uti Juvenis ille, cum juberet oia vendere et dare pauperibus, tristis abibat, et seqq. tpribus et q cum antea fuissent inr discipulos xti, et in noe eus pphetassent et docuissent lucri caa qqs exiverunt, ut xtm vendere poent, unde et orta e Apostasia in Ecclia Romana mxa parte.

Indicat autem occao commoda exeundi et tps opportunum, erat enim nox, qa sc. illo tpre clam poterat adire hostes xti, et ut putabat dolum et fraudem suam ac malevolum erga magistrum animum suum tegere, ut ipsum poet postea melius spee amicitiae adire et porro pdere, et videnti illa nocte cum qbus pacisci de xto pdendo volebat, commodè convenire potuisse, fortè et congregati ut pararent necaria ad festum, et ita simul innuit eos q opa tenebrarum faciunt lucem fugere ut xtus inqt cap: 3. scat et noctem fuisse respu Judae et hostium reliquorum xti, q n obtenebrati, non potuissent Sanctum benevolum et beneficum Jesum odisse et pseq, deniq; indicat ptatem tenebrarum fuisse, in q et justo dei judicio harebat Judas cum Judaeis, et ob peccum electorum ipse xtus, q ut p illum tq. solem justiae lux mundo daret, pp pecca suorum ee in potestate tenebrarum, diaboli et instrumentorum eus.

Postq

Cap: 13.
V. 31.

Postq autem ita Judas exiverat, Xtus plenam dræ et consolaōis oraōem ordit, discipulosq suos de multis edocet, admonet atq ita consolat V. 31. et seqq. videt Xtus Juda psente n̄ voluisse mysteriū mortis suæ, indignus enim erat, adeoq noluit margaritas pjicere canibus, et q magistrum pdere destinabat, utiq indignus erat q ab eo erudiret, dignus erat, q ab eo quem deserebat, desereret, ut hæc ē via dei et Xti, ut pverse agant cum agentibus pversè, simul autem ostendit, dum alloqt fidos discipulos, se talem ēe, qlem ipsum vocabant, et vere qdem dnum n̄ tm̄ ss et doctorem uti ē V. 14. dum et pcepta dat et docet et consolat, ostenditq fieri n̄ pōe, ut q discere velint, ab ipso n̄ erudiant, qsqs enim accedat ad veram lucem, qōo fieri pt, ut n̄ illuminet et in luce eus lucem videat, qōo fieri, ut verus ille ppha n̄ doceat, q illum recipiunt ut talē, et expiunt graam ēe in labijs ipsius Ps: 45. et pdictum erat illi datam ēe linguam Eruditorum ut poīt loq ad defessos etc. Es: 50. et nunc multo magis apiebat os, et eructabat verbum bonum, postq purgatum eēt collegium discipulorum egresso filio pditōis q̄ raōe et posterioribus tpribus facta informaōe, et p eam separaōe æum Eglium et verbum dei clarius pdicatum fuit in coetu sanctorū.

Primò autem docet Xtus, q tendant n̄ Judæ ss sua et dei destinaōe consilia illa mala npe ad suam et Patris sui gloriam inqt enim, nunc glorificatus ē filius hōis, cur filius hōis vocet Xtus supra visum fuit, qa verè hōo fuit ex hōe, fratribus p oīa similis excepto peccto, et id reqrebat in Goele ut ē Heb: 2: V. 14. ita innuit se ēe Goelem, et dum filium hōis se nominat, docet se ēe filium hōis, de q in pphijs et visionibus ppharum aliqties, illum filium hōis, q dominari debebat in oīa qqs postq p breve tps minor factus fuisset angelis, gloria et honore coronari debebat ut ē Ps: 8. Id ē q dr de filio hōis, ē, q glorificatus sit; glo-

rificari

glorificari ē gloria donari v̄ gloriosum demonstrari, gloria autem notat ꝓstiam et excellīam virtutum, dignitatis ꝑtatis, naē etc. unde facilē ē judicare, q̄d innuat xt̄ꝰ npe futurum ēē, ut brevi gloria et honore coronet, et ut gloria ipsiꝰ manifestet ꝛ partim ut demonstret, q̄ q̄ χήματι inveniebat ut alii hoēs, sit q̄q̄ verꝰ deꝰ, θεάνθρωπος, filiꝰ dei, deꝰ in carne manifestatus, talis enim demonstratꝰ fuit ꝑ resurrectoēm ex mortuis Rom: 1. ꝑ ascensoēm ad coelos et sessoēm ad dextram Patris, ꝑq̄ ꝓdicaoēm Eglii in mundo et effusoēm Sp. S. eo fine factam Heb: 1. et 5. 1. Tim: 3: ℣. 16. etc. hinc xt̄ꝰ docet cap: 17: 5. glorificaoēm npe illam ēē, q̄ manifestat gloria sua q̄ habuerat ante jacta mundi fundamenta; ꝓterea glorificari debebat ut Mediator raōe officij sui, q̄ndo ut ꝑfecta salutis caā ꝓponi debebat in toto mundo, et in ἱλαστήριον ut eꝰ noēn unicum illud sit in q̄ oporteat salvari, et q̄ ꝑfecte salvare poīt oēs q̄ ꝑ ipsum accedunt ad deū, ꝓter quem n̄ sit מושיע Act: 4. Rom: 3. Heb: 3. et 7. Es: 42. Et glorificari debebat is q̄ fuerat in forma dei et se ipsum exinaniverat factꝰ obediens usq̄ ad mortem crucis, ut eum confiterēt dn̄um suum ad gloriam Patris Phil: 2. Unicum npe ut ē 1 Cor: 8. ℣. 6. q̄ emerit Eccliam sanguine suo in ꝑplm peculij Act: 20. Tit: 2. glorificari et debebat ꝑ obediam ita multorū ꝑplorum, q̄ in ipsum credituri, ipsum amaturi, culturi honoraturi et celebraturi erant; deniq̄ ita glorificari debebat in cpre suo Eccliā q̄ndo eam sibi purgaturꝰ erat, et ad imaginem suam transformaturꝰ ꝑ Spūm, ex q̄bꝰ p. filio hoīs q̄dem hic tribui glorificaoēm, et tn̄ illa et spectet impr. dīam naām q̄ in huāa tq. in σκηνῇ habitabat et q̄dem verè ut olim in Sancto S. umbratiliter Col: 2. unde q̄ndo huāa nāa in coelum sublata fuit, deꝰ ascendisse dicit

Eph:

Eph: 4. ex Ps: 68. atq ut allegerent se et Patrem unum ee, uti antea docuerat et unam eandemq utriusq gloriam, addit, et Deus glorificatus e in illo, notum autem e Oeconomice primam psonam noe dei insigniri, qa commune deitatis Jus exercet, admittendo sponsorem, illi pecca injiciendo, eum puniendo, pstita satisfactoe eum resuscitando et exaltando, q deo ut judici conveniunt, qndo itaq hic dr, hic Deus glorificatus in illo, npe filio hois, n tm scatur ut dictum e diam xti naam glorificatam ss Patrem glorificatum per filium, ita res supra pposita fuit cap: 3: 2. 23. 28. inr se collatis ubi 1mo dicit Jesus, venit hora, ut glorificetur filius hois, v. 28. subjungit, Pater glorifica noen tuum, et auditur vox ex coelo, glorificavi et iterum glorificabo, qoo autem Deus Pater glorificetur in filio, illic aliq raoe explicuimus, et ex rei ipsius naa evidens e, ita sc. ut virtutes eus, impr. ea q illi conveniunt, ut summo dno, legislatori et judici demonstrentur et manifestentur p filium, q factum e n dictis tm, ss factis et opibus, passoibusq xti, q Patrem ἐξηγήσατο ut e cap: 1: 18 eusq virtutes explicuit, et in eus passoibus et morte fuit demonstrao sanctitatis et justiae diae Rom: 3: 25. q pbavit misericordiam simul et graam Judicis, qndo ita factus e p nobis peccum, ut nos facti simus in ipso justia, et ut ipsius mors nra eet va, utq in ipso ita eet pfecta salutis caa, qmdm in Scra ubiq id docetur, q in xto dia justia et misericordia illustrisso modo sint demonstratae, et ita xtus qq docet, q glorificao sua sit glorificao Patris, qmdm et Aplus Phil: 2. q xtus sit supexaltatus, postq exinanitus fuerat, ut oes ipsum confiteantur dnum ad gloriam Patris.

Et haec necario nexu inr se cohaerere distinctius indicat xtus v. 32. inquens, si Deus glorificatus e in ipso, Deus et illum glorificabit in se ipso, et statim glorificabit ipsum conf: cap: 17. v. 11. v. 32.

et seqq.

et seqq. sc. fieri n̄ poterat, ut secunda Persona q̄ n̄ minꝰ deꝰ ē q̄ Pater ex exstitit ab æo ἐν μορφῇ τοῦ θεοῦ, et n̄ simul et divinitatem suam ꝓbaverat, se ipsum exinaniret eo fine ut Patri obediens fieret usq; ad mortem crucis, eumq; ꝑ passoēs suas et sanctū et Judicem glorificaret, qn à justo illo judice ut consummatꝰ per passoēs salutis dux, et ꝓstita satisfactoē ut fidelis Sponsor glorificaret, et acciꝑet noēn supra oē noēn, et demonstraret unicus oīum Dnꝰ, illiq; darent in hæreditatem gentes, et in possessoēm fines terræ, tq. semen natum ex sanguine suo, et tq. ꝑplm ab eo emtum, tq. pretium uti videre ē Ps: 2. Es: 53. Phil. 2. 1. Cor: 6. Tit: 2. nam fieri n̄ poterat, ut n̄ qs, q̄lisq; eēt, innotesceret ꝛ ut n̄ glorificaret ea gloria q̄ habuerat ante jacta mundi fundamēta Joh: 17. ita ut eam glorificaoēm meritꝰ glorificando Patrem, qmdm et alijs locis citat: tq. præmium et pretium laboris atq; oꝑæ consideratꝰ et ꝓponitꝰ.

Neq; longè post futurum erat, ut Pater ꝑ ipsum et ipse ꝑ Patrem glorificaret, sꝫ statim id futurum erat post breve tps, brevi enim tpre debebat minor ēē Angelis, et postea gloria et honore coronari Ps: 8. Heb: 2. n̄ enim debebat in morte manere sꝫ post triduum resuscitari, paulo post in coelum ascendere ut Rex et Sacerdos summꝰ, et inde emittere spūm, et Spū ac potia ungi, et declarari xtꝰ Dnꝰ, inde xtꝰ rectè dicit id statim futurum ꝛ gloriam illam venisse ut ē cap: 1. ꝛ instare, idem autem q̄ xtꝰ de se dicit, verum ē de membris xti, quotquot glorificant deum Patrem, illos se qq; glorificaturum ꝓmisit, et q̄ndo ad breve tps cum xto ꝑꝑ noēn eꝰ patiuntꝰ, et cum ipso glorificabuntꝰ, deꝰ æum in illis se gloriosum et admirabilem demonstrabit.

℣. 33. Postq̄ hæc ꝓfatꝰ q. fuisset xtꝰ, atq; ita ajos illorum ꝓparasset

Cap: 13.

set, ut si qd pter opiōem accideret, illgerent eam ēe viam ad glorificaōem xti, et ut constanter et illi in morte adhæreant, nunc de abitu suo illos instruit, docetq se n diu cum ipsis futurum fore, et simul ipsos instruit tum de ipsorum statu, tum de ipsorum officio v. 33. et seqq. Modus q xtus discipulos alloqtr, suavis ē, et amoris favorisq plenus, vocat enim illos filios suos; filius is ē, q ab aliq genitus ē ad eus similitudinem, unde facilè patet emphasis hus compellaōis, npe innuit xtus, illos ēe semen suum, et ita q. revocat illos ad pmissoem Es: 53. qndo posuerit aiam suam satisfactois pretium videbit semen, instabat nunc illud tps exhibendi אשם, et sanguis ipsius debebat ēe semen ppli, Electorum, ppli peculij xti; Ii autem quos hic alloqtr q. primogeniti erant, quos xtus primum genuerat, et ex qbus q. reliq pmissois filij nasci debebant ex semine illo incorruptibili q illi pdicabant induti virtute ex alto, q qndo xtus illis insinuat, utiq simul docet, q sint futuri hæredes sui, imo cohæredes sui, et q ipse illos paterno favore spr sit complexurus, foturus et defensurus, simul autem hoc modo ad primam pmissoem remittit, ut cogitent se ēe semen mulieris, et ipsis incumbere n minus q xto, ut inimicitiam exerceant cō serpentem et semen eus, ita tn ut qmdm xtus, ita ipsi qq contererentr qad calcaneum, et deniq ea raōe illos à Juda distinxit, q n erat filius xti, sz filius diaboli et pditois, faciebat enim opa diaboli, q homicida fuit ab initio ut ē Joh: 8. Ipsum nuncium ē q breve adhuc tps cum ipsis sit, q qndo xtus dicit, respicit p. d. ad pcedentia, ubi dixerat brevi futurum, ut Pater ipsum glorificaret, ut autem glorificaretr necesse erat ut ab ipsis discederet, tum p mortem tum p ascensoem in coelos

non

~~et illic sedere in throno suo ut Rex et Sacerdos debebat~~, n̄ poterat enim glorificari, q̄diu in terra erat, s̄z ut gloria et honore coronaret, ascendere in coelum et illic sedere in throno suo ut Rex et Sacerdos debebat; primò & innuit xt̄us se visibilr, et ita ut p̄sia et colloq̄o eq̄ fruerent, n̄ diu cum ipsis futurum pp instantem mortem, abscondi enim ab ipsorum oculis p sepulturam debebat, et ee ἐν ἄδῃ ubi n̄ videret et ubi in q̄stoe eet, ut ita loquar, deinde verò se n̄ diu cum ipsis futurum pp ascēsoem in coelum, p eam enim auferendq ab ipsis erat, ut n̄ amplius ipsum viderent, qōo xt̄us dicit Matt: 28. me n̄ spr̄ habebitis vobiscum, nam coeli ut ē Act: 1. illum debebant recipe, usq inde visibilr redeat, p. d. enim hæc de p̄sia xt̄i q̄ad cp̄s illgnda, amore enim suo et favore spr̄ cum suis manet scdm p̄missoem, et uti oīa q̄ fecit portat verbo potiæ suæ Heb: 1. ita filios quos genuit, alit, fovet et tuet.

Statum ipsorum et sollicitudinem absente xt̄o, indicat xt̄us q̄ndo dicit, q ipsum q̄situri sint, s̄z q seq ipsum nequeant, q̄ri solet id q p̄ditum ē et absens, impr. q diligimus q̄rimus, ubi eo caremus dicit enim in eo q q̄rimus aliq̄d q̄sitoe dignum, et in eo q q̄rit, amorem desiderium et studium habendi et fruendi, n̄ mirum & q xt̄us dicit fore, ut se q̄rant, siq̄dem expetierant ut supra ex Petro audiverant dīos eq sermones, viderant mx̄a opa, et ppeà amabant ipsum et venerabant, adeo ut Petrus testet, se aīam p ipso positurum v. 37. fieri & n̄ poterat, ut n̄ xt̄o absente in ipsis eet desiderium xt̄i audiendi, videndiq eoq fruendi, ita in morte xt̄i q̄situri ipsum erant, et illud tp̄s unicē exspectaturi, q ut p̄dixerat, resurgeret, et se iterum conspiciendum p̄beret, post ascensoem verò futurum erat ut q̄rerent ipsum, ut eent illic ubi ipse erat cap: 12. p̄miserat enim, q ipsos ad se tracturus sit, impr. fieri n̄

poterat

poterat, ut patientes cum ipso in persecuoibus, non cuperent cum ipso glorificari, desiderarent dissolvi ut essent cum Xto ut Paulus loquitur Phil. 1. et interim ut non quærerent ipsum non per fidem, quod Xtus quæritur ab Ecclesia sua, etsi interdum non inveniat, id eo fine est, ut eo ardentius ipsum Sponsa quærat vide Cant: 3.

Interim sequitur illum qui abibat, non poterat, ut antea dixerat, et nunc iterum inculcat vid: cap: 7: N. 38. et 8: N. 22. quod jam duplici quoque ratione illegi potest, primo ratione passionis, dein glorificationis; ratione passionis, siquidem ille solus erat Sacerdos ille qui deum decebat, sanctus sine vitio, impollutus et segregatus à peccatoribus Heb. 7. purificationem peccatorum per se ipsum facere poterat, quia peccatum in ipso non inveniebatur Heb: 1. 1. Joh: 3. quoque adeo non ut reliqui Sacerdotes primo pro suis, tum pro populi peccatis necesse habebat offerre, qui semel se offerens per Spiritum æternum inculpatum deo ad purificationem peccatorum unico sacrificio in perpetuum consummare poterat qui sanctificantur Heb. 7: 27 et 9: 15. seqq. et 10. 11 seqq etc. Ille et solus qui non noverat peccatum, poterat fieri pro nobis peccatum, et nos in ipso fieremus justitia dei, et fieri κατάρα, ut nos ab ea liberaret 2. Cor: 5: 21 Gal: 3: 13. nemo propter ipsum poterat ferre vim iræ divinæ, propterea illo tempore nondum parati erant discipuli et satis animo confirmati ad patiendum cum Xto, uti eventus docuit, Xto pastore profligato, discipulorum gregem dispersum fuisse secundum prophetiam, adeo ut ipse Petrus, quantum et per se Xti amorem, quantum animi ad patiendum cum Xto constantiam ferret, ad vocem ancillæ tamen abnegaverit Xtum, et quod glorificationem attinet, nondum tempus illud venerat, ut glorificarentur cum Xto, per multas passiones intrare debebant in regnum coelorum, ut in ter-

ris

ris gloriosum eet ipsorum ministerium, et in passoibus Xto assimilari, anteq ipsi assimilarent in gloria Act: 14. Rom: 8. ut oes ferè facti st libamen p Xto, et martyrio obsignarunt dram eus, et eo fine, q nunc erant imbelles imparati ad patiendum, et neutiq obfirmati aut muniti ꝯ adversos casus, indui debebant virtute ex alto, ut p gaudio dicerent se velle pati cum Xto, qndo ipsis id coelitus dabat Phil. 1. et hoc utrumq ipsis inculcari debebat, undè Xtus et id et antea et nunc inculcabat, partim ut humiliarent et agnoscerent se sine deo nihil poe, partim ut in dei potia glorificarent, et illgerēt se p illum plus q victores ee q ipsos amaverit prior Rom: 8. et 1. Joh: 4.

V. 34. Interim ut scirent qoo vivere et agere deberent absente Xto tq. dno et διδασκάλω ipsorum ut supra vidimus, ipsis leges pscribit, v potius unicam legem, de q dici illud pt, q de justia solet, q una in se complectat oes virtutes, pceptum npe amoris mutui, de eo enim Paulus testat, q sit finis ois παραγγελίας 1. Tim: 1: 3. et complementum legis et vinculum pfectois Rom: 13. et Col. 3. Xtus ipse docuit alias Matt: 23. legem et pphas pendere ab illo pcepto, uti et plixè Johannes in Eplis suis, impr. cap. 1. 2. 3. 4. id plixè docet, q in amore fratris sit legis implementum, qa nemo verè amat pxum nisi et deum; qd autem sit amare pxum ex ijs q alias de amore dicta st fle p. npe illi bonum verum conjungere, v voto, v si fieri id pt, ipso et opere, et simul et ipsius felicitate tprali n tm delectari, sz ea q pote pmovere, verus enim amor is e, q amamus pxum ut

nos

Cap: 13.

nos ipsos, nos ipsos autem vere amamus, ubi amamus verum bonum ꝛ deum, idque agimus omni studio, ut deum cognoscamus amemus, colamus, celebremus, tandemque eo fruamur, Et et proximum tum demum amamus verè, quando eodem modo in deo, et ad deum illum amamus, ut deus aeque in illo quam in nobis glorificetur, ut ille aeque ac nos in deo beatus sit, quando id verè animo fovemus, dictis factisque testamur, et quam pote explo doctores et duces simus ad deum, tum verè amamus proximum, hocque ut praecipuum est in amore, ita quando propriam carnem non odimus, sed fovemus, et hoc agimus, ut non tantum in coelo beatam, sed in terris quoque tranquillam et pacatam vitam degamus, ita ad id proximo adjumento sumus precibus, consilio, auxilioque, et hic amor debet esse mutuus, cum ob easdem rationes ob quas ego alii, ille quoque mihi amorem debet; hinc Christus discipulis suis praecipit amorem, quod uti fundatur in illa relatione, quae est inter deum et hominem et homines inter se, ita quoque explo Christi probatus confirmatusque est, hinc Christus ea ratione suo nempe explo ipsos ad mutuum amorem excitat, inquiens quemadmodum ego amavi vos, ita et vos vosmet ipsos ametis mutuo et invicem, Christus suos amaverat et ad finem amaverat, ut videre est N. 7. huius cap. adeo ut vitam suam pro illis poneret tq. bonus Pastor Joh: 10. hic unicus erat scopus, haec summa officii Christi ex amore erga nos se pro nobis Patri stiterat ut Sponsor, carnem in tempore assumsit, et in forma servi obediens Patri fuit ad mortem crucis usque vim irae eius passus, passus execrationem, ut illorum bonum promoveret ꝛ ut salvaret populum suum à peccatis suis, ipsisque fieret perfecta perfectae salutis causa, ꝛ ut ipsis fieret sapientia, justificatio, sanctificatio et perfecta redemtio, ita Et amorem factis demonstravit et verbis quoque, quando illos erudivit

de

de via salutis, de modo fruendi deo, de ratione communionis secum, et cum Patre ad eam et perfectam felicitatem, eius amoris magnitudo ex magnitudine passionum et ex magnitudine et multitudine beneficiorum per eum acquisitorum, quae omnia recensere non est necesse, omnia beneficia dei in statu gratiae, ipsa salus aeterna in statu gloriae, amoris illius effectus est; Hoc suum exemplum imitari illos voluit, ut pariter se invicem ament, quod quid sit ex dictis jam per. nempe affectu et effectu juvare, se mutuo ad consequendum bonum, tum summum, tum summo subordinatum, ut sc. in deo et ad deum se mutuo ament, atque ad testandum amorem illum non tantum per se invicem precentur, sed et ipsis factis unus alterum juvet, imo ut et ad exemplum Christi mori pro fratribus parati sint, quod amoris summus gradus est 1. Joh: 3. et uti nil aequus est, quod quod sit non tantum eiusdem naturae se mutuo aequaliter ament, sed et quod sit membra eiusdem capitis Christi, idem enim Spiritus esse debet in membris Christi qui revera est spiritus charitatis, charitas enim eius fructus est Gal: 5. nemo enim Christi est, nisi habeat spiritum eius Rom: 8. et quomodo cogitari potest, Christum alio fine se dedisse pro suis, quod ut ament deum, et in deo se mutuo, dedit enim se ut purificaret sibi populum peculii zelotem in bonis operibus Tit: 2. bona autem opera pro norma habent legem, legis autem summa perfectio et complementum est amor Matt: 22. Rom 13. Col: 3. itaque quod Christi sit amando se mutuo in deo et ad deum se Spiritum Christi habere ostendunt.

V. 35. Hinc Christus amorem haberi vult pro insigni, unde dignoscantur discipuli eius V. 35. Res quaeque noscitur per sua attributa et proprietates, quae sunt totidem characteres et notae, et efficiunt ipsum esse s. formam rei, quando ergo Christus ex amore vult discipulos suos nosci, formam Christianismi in amore constituit, et revera id Scriptura non uno loco

confir-

Cap: 13.

confirmat n̄ tm̄ ut anteà audivimꝰ, finem pcepti ēe charita-
tem, ſs nil in xto valere ꝑ fidem opantem ꝑ charitatem Gal:
5. et 6. neq alia ēe nota xtianismi pt, ſiqdem amare xtm
ē amare deum, amare deum ē amare gloriam dei in xto;
amare gloriam dei in xto nil aliud ē q glorificare deum in
xto, et velle glorificari deum, illud autem nil aliud ē q pro
virili sua deum glorificare epre et ſpū, ut eo fruamur, alios
verbis et explo suo pire ad glorificandum deum in xto, hinc
ut anteà qq monuimꝰ, Johannes n̄ uno in loco in Eplis suis
oīa ad amorem [illegible] revocat ꝓxi, qa nemo pt amare deum,
nisi amet ꝓxum, nemo amare ꝓxum nisi amet deum, et ita
conſpicuum ē hæc latè patere et multa comprehendi hoc
pcepto amoris mutui, qndoq amor ē principium oīum acti-
onum, oīs justiæ, æqtatis, huātatis, misericordiæ, et uno
verbo oīum bonorum opum, oīumq officiorum ꝓxo debitorū.

Hoc verò pceptum novum xtꝰ vocat, pceptum vocat
sentia, habens vim obligandi ad obsequm, xtꝰ & ea raōe o-
stendit se ēe legislatorem et dnum ipsorum, q servare illos
et ꝑdere poit, et hoc nōe leges ferre, hinc ubiq dnꝰ καλ' ἐ-
ξοχὴν vocat, oīumq xtianorum officium ē ipsum confiteri
dnum Phil: 2. q fieri n̄ pt nisi ꝑ ſpum eꝰ 1. Cor: 12. verū
qndo novum pceptum vocat, veteri oppnr, id verò difficulta-
te n̄ caret, qōo pceptum amoris novum vocet, ſiqdem ipse
xtꝰ docuerat Matt: 22. amare deum ex toto corde etc. et
ꝓxum ſicut se ipsum ēe ſummam legis Mosaicæ et Lev: 19: 18.
idem pceptum fuit, verum tn̄ n̄ uno modo neq unam ob cāam
novum dici pt, etsi ab initio datum fuit, partim ſc. qa n̄
satis

satis observatum fuit, et de novo inculcari debuit, partim oppnr legibus Precepti carnalis, q aboleri debebant, ac si Xtus dicere voluisset, Mosen varijs legibus ipsos adstrinxisse, sz legem illam oem Mosaicam abrogandam ee, et n nisi legem amoris observandam, uti antea audivimus in Xto n valere circumcisoem aut Prputium, sz fidem p charitatem efficacem, et hoc convenit optime cum contextu, siqdem antea Xtus dixerat se glorificandum ee, indicat & post glorificaoem sui oes alias leges cessaturas, Xtus enim factus e sub legem ut suos à lege liberaret Gal: 4. et lex Precepti carnalis utiqs ea Precepit in qbus fuit chirographum pecci adhuc exstantis, tales autem leges obtinere amplius nequerunt, postq Xtus pecca unica hostia expiavit, Pterq q novum et sit hoc Preceptum, qa novis argumentis confirmatur Xti explo, q vam suam posuit p fratribus, unde Eph: 4. Aplus vult alios ee imitatores sui in amore, ut ipse erat imitator Xti, Xtus autem Dei; Statu Xtianorum qui erat unius epris n tm membra ut eent, sz qa et inrgerius paries inr Judaeos et Gentes erat abrogatus, et ut Deus volebat oes servari et ad veritatis cognitoem pvenire 1. Tim: 2. itaqs filii Dei oes ad salutem amare debebant electos verò impr. et utiqs nulla pt ee pulchrior nota Xtianorum, nulla re magis commendari Xtiani pnt q amore mutuo et Φιλαδελφία, amore erga oes, nil enim magis convenit huanitati, nil magis congruum e justiae, q suum cuiqs tribuit, qndo id facit alijs, q sibi qsqs vult fieri, n facit q sibi n vult fieri, illud verò se mutuo amare e, ut exinde pateat q sanctus sit Xtianismus, et qoo dra Xti sit dra ad ~~veritatem~~ pietatem, q n nisi amorem inculcat, simul autem indè manifestum e q pauci sint veri

desci-

discipuli, et q dicto xtiani defecerint ab officio suo, adeo ut nobis dici poit à xto, q dictum Angelo Eccliæ Ephesinæ Apoc. 2. hoc habeo ꝯ te, q primam charitatem deserueris, memento igr unde excideris, resipisce, atq prima opa fac, et singulorum, & ē ex et hac charitate se ipsos dignoscere, eoq fine spr ea meditari, q de charitate plixè disserit Aplꝰ 1. Cor: 13. et utiq studium charitatis tanto magis necarium ē xtianis, eosq decet, quoniam salꝰ eorum nil nisi amor erit, ut ē ibidem. Cap: 13.

Cum ea raõe xtꝰ dicendo se brevi adhuc cum ipsis futurũ et discipulos n pōe se seq q abiturꝰ sit, injecerit ajis illorum desiderium cognoscendi q abiturꝰ eet, Petrꝰ scdm consuetam προπέτειαν ipsum rogat q abiturꝰ sit, facit autē id reverenter, Jesum compellando dnum suum, indicans se ut Servum id reverenter et cum debita subtoe rogare, et simul ostendit desiderium manendi cum xto, ut quem cognoverat verba væ aæ habere, neq hoc si fiebat uti videt pio ajo illi vitio verti pt, siqdem fidelis discipuli et servi erat in oi occaõe se offerre dno suo ad qmtum ministerium, si utiq n sit temeraria curiositas scire velle fata et facta dni sui, imo q n habet curæ id scire p. d. ostendit sibi res dni sui n ee cordi, et id et officiũ xtianorum ē, ut observent gressus Regis sui in sanctuario suo, et ē nota veræ sapiæ attendere ad vias dei et xti, et in ijs ambulare, atq ita dnum suum seq velle q trahit retrahitq, unde in Canticis Sponsa inqrit in vestigia Sponsi, eumq qrit, inrim cogitandum spr, vias dei n ee ut nræ viæ et acqescendum in dei placito, si eas ad tps occultet. XV. 36.

xtꝰ

Xtus ꝯ n̄ reprehendit Petrum, ſ3 tn̄ neq; aptè ſatis eloqtr q abiturus sit, ſ3 q antea de oibus dixerat, nunc Petro applicat, q n̄ poit ipsum nunc seq q abiturus sit, ſ3 postea eum ſecuturū; ostendimus ſupra ꝯ. 33. id poe illgi tum de paſſoibus, tum de ſecutura gloria Xti, atq; ita tum id poe illgi de morte Xti, tum de ſecutura gloria in coelo, utroq; modo verum erat de Petro, ille n̄ poterat ee particeps n̄ tm̄ mortis Xti, qt. ea ē mors Sponsoris et Mediatoris, ita enim unicus tm̄ ē Mediator J. Xtus. 1. Tim: 2. ſ3 uti statim patebit, nec qdem p noe Xti mori poterat cum Xto, ndum qppe indutus virtute ex alto, pterea autem ſecuturus erat, qndo p Xto erat paſſurus, et uti Paulus de se loqtr Col: 1: 24. impleturus reliqas paſſoum Xti postq ſpū roboris donatus erat, de qbus videri pt in Eplis suis, nunc qq; ndum Xtm seq poterat in gloriam, debebat enim anteà ſervire conſilio dei, anteq in gloriam aſſumeretr, et anteq cum Xto regnaret, cum ipso pati et pbari igne afflictoum, ut ipsius verbis loquar, certo autem futurum erat, ut postq factus erat paſſoum Xti particeps, gloriae eus conſors sit, hoc enim petierat Xtus ut ſupra viſum cap: 12. ut ſic qq; eent ubi ipse erat, q dati ipsi st, q autem Petro dictum ē, oibus dictum ē, veri Xti deſcipuli et ſervi n̄ pnt n̄ ex ſe ipsis ferre et pati multa p noe Xti, pnt autem plus q victores ee p illū q amavit ipsos, et debent velle Xtm seq in paſſoibus, ut seqntr ipsum in gloriam, et fieri neqt, ut n̄ cum ipso regnent si cū ipso patiantr, hinc Matt: 5. beati pdicantr, q pſecuoem patiuntr pp justiam, illisq; magna merces in coelo pmittitr.

Facilè

Cap: 13.

V. 37.

Facilè illgebat Petrus et conjecrebat xtm loq de passoe et morte sua, q jam antea pdixerat, et se pdendum ee ab aliquo discipulorum suorum, clarè satis indicaverat, hinc ita qqs xto respondet, et simul vltatem et ppositum cum xto patiendi et moriendi indicet V. 37. et hac in re n caret temeritatis culpa et incogitrae, ubi debuisset xto, q alias ostenderat, se nosse qd in hoe sit, potius credere de se ipso q sibi, et tn qrit cur n poet xtm seq, nunc etsi hoc xtus disertè dixerat, qao videtr dubitare de testao xti, et simul nimium de se psumere, qrens enim; cur te n poem seq, indicat xtm de psentiaj sui pposito n satis fortiter et benè sentire, unde aj sui pposi„tum explicat, cum tn xtus n ppositum ss vires Petri spectet, saepè autem ubi adē vltas, dest vires, qmdm Aplus docet, velle sibi adee saepè, ss n ita pficere bonum, adeoqs agnoscendum, illū solū q dedit velle, et poe dare pficere Phil. 2. et deum ee inceptorē et consummatorem fidei, qobrem consolaois argtm Apli ponunt in eo, q deus fidelis sit, q bonum opus q incipit, pficiat Phil. 2. 1. Thess: 5. etc. illud n satis ad ajum revocans Petrus, neqs me„mor ē q ē Ps: 84. beati quorum robur in deo ē, pvocat ad aj sui ppositum, inqens, ajam meam p te ponam, n ē dubitandū, qn ex ajo ita locutus fuerit, et revera ppositum habuerit tale, siqdem ille audiverat xtm, cumferat et virtutem verborum xti, exptus erat xtm habere verba vae aae, viderat varia miracula, gloriam xti contemplatus fuerat in monte et audiverat testium dei, q hic sit filius dei dilectus in q deus beneplacitum habebat et q audiendus sit Matt: 17. et credebat ac pfessus erat, xtm ee Jesū filium dei vivi, hocqs illi caro et sanguis n revelaverat, ss deus p spm suum, hinc xto adhaerebat et cum ajo constituerat secunda et

adver„

adversa cum ipso subire, certus de felici eventu, et id quod promittit, promittat ex officio, debemus enim pro nomine Christi mori velle, neque dignus Christo est, qui non Christi causa omnia, patrem, matrem, conjugem, liberos, ipsamque vitam perdere paratus est, ut docuit Christus, adeo quod ob ullam rem Christum abnegat, cum Christus quoque abnegaturus sit et non agniturus pro suo, sed cogitandum ipsi fuisset utrumque à deo dari, et credere in Christum, et pati pro illo Phil. 1. 29. debuisset ita dicere, si vires deus dederit, ut suam potentiam in mea infirmitate demonstrare voluerit, quod de minimis et nos meditari et dicere monet Jacob: cap. 4. hinc toties apud prophetas legitur in domino et domino auxiliante hoc illud agam.

V. 38. Christus enim melius illum erudit, et infirmitatis suae memorem facit v. 38. dicens tantum abesse ut animam suam nunc sit pro ipso positurus, ut antequam Gallus canat ter ipsum sit abnegaturus, idque confirmat serio, eo ipso Christus non vult dicere, Petrum mentiri et pro se ferre falso tale propositum, sed tantum ipsum converturum eventu quod nondum didicerat, propositum animi quidem esse apud hominem, apud deum eventum hominemque nil posse sine deo, monet eo ipso, Petrum nimium de se presumere, neque satis attendere ad hominis à deo dependentiam, nihil debere illum sine deo promittere, ita ut etsi vere ita secum constituerit, re ipsa tamen experturus sit, quod sit Christum abnegaturus, peccatum est quod praedictum est abnegatio, quod exaggeratur quando dicitur, quod trina sit futura, et nota temporis additur, antequam Gallus canat, quod sit illa abnegatio ex hrīa patet aeque ac ex re ipsa, sc. negare quod sit discipulus Christi, in Christum credat, Jesum habeat pro Christo s. Messia, hoc enim Petrus negavit quod hominem illum non noverit, dicit et jurato quidem, imo tec id fecit, et quidem ita, ut imbellis ancilla ipsum terrere potuerit et movere ad Christum abnegandum, adeo ut qui

anteā

Cap: 13.

antea videbat fortis ut leo, nunc trepidet q. ad motum solis, q peccum p.d. longè maximum ē, si consideremus, quot modis et argtis Xtus se Petro manifestaverat, et qōo verbis factisq à deo ipsi fides facta fuerit hunc Jesum ēē Xtm, ē enim extra dubium gravius peccum in ijs q cum cognitōe agunt q q ex ignoria, dicendum tn q res ē, Petrum n ἐκουσίως s. voluntariè abnegasse Xtm, sz ex incogitia, cus caa erat nimius metus, hinc ut Matthaeus narrat, q primum ad se redierit et recordatus fuerit verborum Xti, poenitia ductus et resipuit, amorem in fletu calidisq lacrymis testatus, haec & erat caa lapsus in Petro, q n satis memor eet verborum Xti, q caa saepè precipitat hoēs in pecca, accedentibus ijs, qbus hōo ad peccandum allici et impelli pt, qobrem opus ē, ut spr memores simus verborum et preceptorum dei, ut in corde nro ea custodiamus, ut qmdm loqtur Scra, fronti et manui dextrae alligemus, habeamus p lucerna in vijs nris et p consiliarijs nris Ps: 119. verum qqs alias caa agnoscenda ē, defectus sc. auxilij dij in hora tentaōis, q cum ex mera graa, nulloq hōis merito det credere in Xtm, et p ipso pati ut ē Phil. 1: 29. illisq largatur qbus vult et tunc qndo vult, n simul et semel hoem pficit, sz per gradus, ut sc. hōo agnoscat corruptoem et miseriam suam; Voluit & Petro experimento cognoscendam dare suam infirmitatem, ut disceret sapienti n ēē glorificandum in sapia sua neq forti in robore suo, sz q gloriatur, illi gloriandum in dno ut ē 1. Cor. 1. hinc et Deus pmittat lapsum Sanctorum, n ut imitemur sz ut caveamus, ut sc. aliorum explo sape discamus conf: id q ē Rom: 11: 18. 19 et 20. utq discamus de nobis te-

nuiter

nuiter sentire, et in oibꝰ deo confidere, in illum devolvere viam nram, illi committere caam nram, hinc ē Ps: 63. aja mea tibi adhæret et dextra tua tenet me.

Nota tpris ē, anteq Gallꝰ canat, apud alios Eglistas legimꝰ, Petrum n abnegasse ter xtm, anteq Gallꝰ inciperet canere, sꝫ anteq secundò caneret, verum difficultas illa n ē tanti, si verba xti illgamꝰ, ut scent ipsum anteq finitum sit gallicinium ter abnegaturum, nam gallꝰ, qndo dicitꝫ canere, totum gallicinium illgi debet, nisi restringatꝫ, qoo xtꝰ simul consulere voluit resipiscia eꝰ, et hoc medio uti, ad reducendum ipsum in viam et ordinem, nam Galli cantꝰ ipsi officium in memoriam revocabat, qoo ostendit deꝰ n pendere conversoem à medijs, sꝫ à sua potia, et illis deꝰ pt uti efficaciter, q p se nullam vim habent ut illgamus /: liceat illud hic transferre :/ hoem n vivere ex solo pane, sꝫ oi verbo, q exit ex ore dei.

Confirmao ē in illis verbis, amen amen dico vobis q asseverantis et oimodam rei certitudinem denotare, aliquoties diximꝰ.

Cap: XIV.

Capite hoc et aliquot seqq xtꝰ consolatꝫ suos discipulos pp abitum suum moestos et tristes varijs argtis.

In Cap: hoc 14. possumꝰ considerare sex partes.

1. Con